DAĦLA

Mr Speaker,

Fl-1 ta' Mejju li għadda, il-poplu tagħna beda mixja lejn orizzonti ġodda li nfetħu mas-sħubija ta' pajjiżna fl-Unjoni Ewropea. Aħna diġa ngħixu f'pajjiż mill-isbaħ. Għandna qafas soċjali avvanzat b'sistema ta' saħħa eċċellenti; għandna ħaddiema kapaċi u ħawtiela u intraprendituri kbar u żgħar li huma kapaċi jikkompetu anke barra minn xtutna; bnejna sistema edukattiva tajba w aċċessibbli għal kulħadd u għandna storja u wirt kulturali li huwa uniku.

Tassew għandna għaliex inkunu kburin b'dak li ksibna matul is-snin. Imma nkunu qegħdin indaħħlu rasna fir-ramel jekk naħsbu li l-kisbiet li għamilna fis-snin li għaddew huma waħedhom biżżejjed biex jagħtuna garanzija għall- ġejjieni.

Illum pajjiżna qiegħed jiffaċċja kompetizzjoni qawwija fuq il-fronti kollha. Naturalment, dan qed jiffaċċjawh ukoll pajjiżi oħra li għal żmien twil kienu ġganti ekonomiċi. Dawn kollha, mingħajr eċċezzjoni, qegħdin jieħdu d-deċiżjonijiet li hemm bżonn biex iżommu l-kompetittività tagħhom u bħalissa għaddejjin b'riformi fl-oqsma kollha tas-soċjetà tagħhom.

Malta ma tistax tkun eċċezzjoni – anke għaliex illum kbirna bħala nazzjon. Immoderniżżajna u ftaħna l-ekonomija tagħna biex hi timraħ fis-swieq internazzjonali. Isseħibna f'Unjoni ta' pajjiżi li għarrfu li l-għaqda ġġib is-saħħa u li flimkien għandhom forza ekonomika enormi. Fid-deċiżjoni tas-sħubija tagħna, ingranajna f'sistema fejn bdejna nirċievu għajnuna biex ir-riformi li hemm bżonn isiru fl-interess tagħna lkoll.

Irrid nemfasiżża l-kliem 'fl-interess tagħna lkoll'. Jekk nibqgħu ċassi quddiem l-isfidi u l-opportunitajiet li qed niffaċċjaw, allura nibdew nitilfu lkoll kemm aħna. Jeħtieġ nappreżżaw li hemm numru ta' bidliet li hemm bżonn nagħmluhom għax hu fl-interess tagħna u tal-ġenerazzjonijiet futuri tagħna li nagħmluhom. Aħna l-politiċi ġejna fdati mill-poplu tagħna biex nagħtu d-direzzjoni lill-pajjiżna u mhux biex nitkaxkru mill-buffuri tar-riħ jew mill-mewġ li jaħbat kontrina.

Il-*budget* li qegħdin inressqu għal kunsiderazzjoni ta' dan il-Parlament huwa mfassal propju b'dan il-ħsieb.

Il-Gvern immexxi minni jara lil pajjiżna mġedded f'medda ta' ħames snin. Dak li hu tajjeb illum, irridu nagħmluh aħjar sa l-2010. Dak li għandu bżonn jinbidel irridu nbiddluh ukoll sa l-2010. Ir-riżultat sejjer ikun pajjiż li jkollu:

- ekonomija b'saħħitha li tiġġenera aktar impjiegi w impjiegi aħjar;
- qagħda finanzjarja li tippermetti aktar żvilupp;
- qafas soċjali sostenibbli li jiggarantixxi l-ġejjieni b'sistema tas-saħħa ta' l-ogħla livell u sistema edukattiva ta' kwalità li tagħti l-aħjar lil uliedna; u
- ambjent li jagħtina l-ispazju, l-arja u l-indafa li jixirqilna bħala poplu.

Beħsiebna nkomplu nibnu fuq ix-xogħol qawwi li sar matul dawn l-aħħar snin b'mod speċjali f'din l-aħħar sena, biex inkomplu nindirizzaw l-oqsma kollha li joffrulna sfidi w opportunitajiet differenti. Il-miri ewlenin huma elenkati fit-Tabella Nru 1 li nitlob lill-Kamra biex tieħu bħala moqrija.

Ser niddjalogaw, nisimgħu u nagħtu valur lill-kritika – imma sejrin niddeċiedu. Hekk biss nistgħu inġeddu pajjiżna flimkien. Il-Gvern immexxi minni għandu fiduċja fil-poplu tagħna u ninsab konvint li,

jekk niffaċjaw ir-realtà kif inhi tabilħaqq u nieħdu d-deċiżjonijiet bil-għaqal u b'sensitività, allura, jkollna garanzija ta' ġejjieni aħjar.

Il-miżuri w inizzjattivi li l-gvern immexxi minni qiegħed iħabbar f'dan il-*budget* huma kollha mfassla bil-bniedem fiċ-ċentru tal-ħidma politika tagħna. Irridu li kulħadd igawdi mill-opportunitajiet kollha biex jiżviluppa bħala persuna umana. Ir-realtà tal-lum titlob minnha dawn il-prijoritajiet:-

L-ewwel: Finanzi pubbliċi b'saħħithom u ekonomija li tikber b'ritmu aktar mgħaġġel.

It-tieni: Edukazzjoni ta' kwalità għal kulħadd.

It-tielet: Ambjent sabiħ, nadif u b'saħħtu.

Ħarsa lejn l-Ekonomija

Issa li s-suq Malti sar jifforma parti ntegrali mis-suq intern ta' l-Unjoni Ewropea, l-ewwel ħaġa li rridu nagħmlu huwa li neżaminaw l-andament tal-ekonomija tagħna f'din ir-realtà ġdida.

Dan hu l-ewwel *budget* tal-gvern wara d-data storika ta' l-1 ta' Mejju 2004. Kienet data storika mhux biss għax f'dak il-jum ġeddidna l-vokazzjoni Ewropea tagħna bi sħubija fl-Unjoni Ewropea, iżda wkoll għax minn dak in-nhar, il-gvern ta direzzjonijiet bħal qatt qabel għal prosperità akbar u għal titjib tal-kwalità tal-ħajja tagħna l-Maltin u l-Għawdxin.

F'dan il-proċess, fassalna pjan ta' konverġenza li stabilixxa l-miri fiskali tagħna fuq medda ta' erba snin sa l-2007, bi pjan li nkunu naqqasna d-defiċit tagħna minn 9.7% tal-Prodott Gross Domestiku fl-2003 għal 1.4% tal-Prodott Gross Domestiku tagħna fl'2007.

B'sodisfazzjoni inħabbru li din is-sena ser inkunu għalaqniha bil-miri milħuqa, jiġifieri, bi żbilanċ fil-Fond Konsolidat ta' Lm94 miljun. Ser inkomplu bid-determinazzjoni tagħna biex nilħqu l-miri stabbiliti għas-sena 2005 u allura nnaqsu d-defiċit għal 4.0% tal-Prodott Gross Domestiku.

Hemm ħafna fatturi li jiddeterminaw l-akkwist ta' dawn il-miri, fosthom kif tkun sejra l-ekonomija Ewropea fl-isfond globali. Huwa importanti għalhekk li neżaminaw l-andament tal-ekonomija tagħna fil-kuntest ta' dak li qiegħed iseħħ fl-ekonomija ta' l-Unjoni Ewropea u dik globali. Din l-analiżi hi mehmuża f'Appendiċi A ta' dan id-diskors.

Tkabbir Ekonomiku

Matul dawn l-aħħar snin, l-ekonomija tagħna kienet kontinwament milquta mill-ambjent ekonomiku ħafna drabi ħażin u mill-iżviluppi dejjem jikbru fil-kompetittività globali.

Wara li kellna tnaqqis żgħir ta' 0.3% fil-Prodott Gross Domestiku reali, l-ekonomija tagħna rat tkabbir marġinali ta' 0.6% fl-ewwel disa' xhur ta' din is-sena. F'termini nominali, il-Prodott Gross Domestiku kiber bi 2.1% għal Lm1.4 biljun. Matul l-ewwel disa' xhur tas-sena kien hemm żidiet f'termini reali f'kull qasam tal-Prodott Gross Domestiku. L-infiq fil-konsum finali, sew privat u kemm tal-gvern estiż, żdied f'termini reali b'1.2% u b'2.2% rispettivament. Kien hemm żieda wkoll marġinali ta' 0.6% fl-investiment kapitali. L-esportazzjoni f'termini reali ta' oġġetti u servizzi kibret bi 3.6% iżda ż-żieda qawwija ta' 3.2% fl-importazzjoni xejnet kemmxejn l-impatt pożittiv fuq it-tkabbir fil-Prodott Gross Domesiku li kellha ż-żieda fl-esportazzjoni. Tajjeb wieħed jinnota li ż-żieda reġistrata fl-esportazzjoni ta' oġġetti u servizzi ssaħħet bi tnaqqis żgħir fil-medja tal-prezzijiet għall-esportazzjoni.

Dħul

Matul l-ewwel disa' xhur ta' din is-sena, id-dħul ta' dawk f'impjieg żdied b'1.1% għal Lm647 miljun. Il-medja ta' dħul f'termini nominali għal kull persuna li taħdem f'impjieg kienet Lm123.51, jiġifieri, żieda ta' 2% jew ta' Lm2.43 fuq l-istess perjodu s-sena l-oħra. F'termini reali, il-medja ta' dħul fil-ġimgħa għal kull persuna li taħdem f'impjieg niżlet b'0.8%.

Il-flus fl-idejn għal kull familja matul l-ewwel disa' xhur ta' din is-sena żdiedu bi ftit aktar minn Lm7 miljuni jew b'0.8%. Minkejja aktar flus fl-idejn, żdied l-infiq fuq il-konsum tant li naqas il-livell tat-tifdil b'Lm21 miljun.

Impjiegi

Matul l-ewwel disa' xhur ta' din is-sena żdiedu dawk li jaħdmu bi qliegħ biex b'hekk ntemmet ix-xejra li kien hemm matul l-istess perjodu s-sena l-oħra. F'Settembru li għadda, dawk li jaħdmu bi qliegħ żdiedu b'294 għal 137,274 persuna. Sadanittant, il-qagħad kompla jikber, minkejja li b'rata anqas minn dik reġistrata s-sena l-oħra. Tabilħaqq, dawk jirreġistraw taħt l-ewwel parti tar-Reġistru kienu 7,382, jiġifieri żieda ta' 149 persuna. Din tfisser rata ta' qagħad ta' 5.1% li hija kemmxejn ogħla minn dik reġistrata tul l-istess perjodu s-sena l-oħra u, għaldaqstant, dan il-*Budget* qed iniedi numru ta' inizzjattivi biex, b'mod konkret, insaħħu l-kompetittività ta' pajjiżna u b'hekk jinħolqu aktar impjiegi. Bħal ma ġara fis-snin li għaddew, is-settur privat, l-aktar fil-qasam tas-servizzi, kompla jkun is-sors ewlieni għall-impjiegi. Sadanittant, l-impjiegi fis-settur pubbliku naqsu b'riżultat ta' ristrutturar li għaddej l-aktar minħabba l-iskemi ta' rtirar kmieni volontarju f'xi uħud mill-entitajiet pubbliċi.

L-Inflazzjoni

Tul it-tnax-il xahar li ntemmu f'Settembru li għadda, ir-rata ta' inflazzjoni kienet ta' 2.57% meta mqabbla ma' 1.1% reġistrata s-sena ta' qabel. B'riżultat ta' dan, iż-żieda għall-għoli tal-ħajja s-sena d-dieħla se tkun ta' Lm1.75 fil-ġimgħa. Bħal fis-snin mgħoddija l-pensjonanti kollha ser jibbenefikaw miż-żieda ta' żewġ terzi ta' dan l-ammont.

Kummerċ Barrani u il-Bilanċ tal-Pagamenti

L-ewwel disa' xhur ta' din is-sena kien hemm żieda marġinali ta' 0.3% fl-esportazzjoni u żieda ta' 4.7% fl-importazzjoni. B'riżultat ta' dan, żdied l-iżbilanċ fil-kummerċ li tela' b'Lm43.1 miljun għal Lm319 miljun.

Importazzjoni ogħla dehret f'żieda fl-importazzjoni ta' ħwejjeġ għal konsum u ta' dawk ta' natura kapitali, b'riżultat ta' tneħħija tal-levies li kien fadal kif ukoll ta' aktar investiment kapitali. Kien hemm ukoll żieda fl-importazzjoni taż-żjut li kienet dovuta għall-prezzijiet ogħla fis-suq internazzjonali. Mill-banda l-oħra l-importazzjoni ta' oġġetti ndustrijali naqset matul l-ewwel disa' xhur ta' din is-sena.

Il-proċess ta' ristrutturar li għaddej bħalissa fl-ekonomija maltija ġie rifless fl-imġieba fl-esportazzjoni tul l-ewwel disa' xhur ta' din is-sena. B'riżultat ta' dan, l-esportazzjoni żdiedet b'madwar Lm2 miljuni fuq l-istess perjodu s-sena l-oħra.

L-iżbilanċ fil-kont kurrenti tela' b'madwar Lm83.4 miljuni għal madwar Lm144 miljun bejn Jannar u Settembru ta' din is-sena. Din iż-żieda kienet dovuta l-aktar għaż-żieda fil-qliegħ ta' kumpaniji barranin li joperaw f'Malta li kkontribwiet għal ħruġ ta' Lm37 miljun.

Żviluppi Settorjali

Il-Manifattura

L-industrija lokali tal-manifattura kompliet tiffaċċja ambjent ta' sfidi wara aktar liberalizżazzjoni fil-kummerċ u żieda fil-kompetizzjoni. Matul l-ewwel disa' xhur ta' din is-sena, il-valur tal-manifattura naqas marġinalment b'0.2%. Dan juri tnaqqis fil-bejgħ lokali ta' 4.9% li ġie mtaffi kemmxejn b'żieda ta' 1.2% fl-esportazzjoni. Bħal ma seħħ fi snin oħra l-investiment fil-manifattura kompla jikber u laħaq Lm40 miljun bejn Jannar u Settembru li għadda.

It-Turiżmu

Tul l-ewwel disa' xhur ta' din is-sena, in-numru ta' turisti li żaruna tela' b'2.3% għal 919,728. Id-dħul gross mit-turiżmu kien ta' Lm203 miljun, jiġifieri żieda ta' 3.5% fuq l-istess perjodu s-sena l-oħra. Ras għal ras id-dħul żdied b'Lm2.50 għal Lm221.30, filwaqt illi d-dħul għal kull lejl li turist għamel Malta żdied minn Lm20.90 għal Lm22.50 bejn Jannar u Settembru ta' din is-sena. Sadanittant, in-numru ta' turisti li żaruna fuq *cruise liners* naqas b'31.7% matul l-ewwel disa' xhur.

Tbassir Ekonomiku

Wara li is-sena l-oħra kien reġistrat tnaqqis f'termini reali ta' 0.3%, il-Prodott Gross Domestiku din is-sena mistenni jikber b'0.6%. Din iż-żieda marġinali hi l-aktar dovuta għaż-żieda fl-esportazzjoni ta' ħwejjeġ u servizzi filwaqt illi ż-żieda fl-importazzjoni mistennija tnaqqas l-effett pożittiv fit-tkabbir fil-Prodott Gross Domestiku. F'termini nominali l-Prodott Gross Domestiku mistenni jikber bi 3%. Fl-2005, l-ekonomija ta' Malta mistennija tikber b'1.5% f'termini reali u b'4.7% f'termini nominali.

Ir-rata tal-qagħad mistennija tilħaq 5.8% f'Diċembru ta' din is-sena u ta' 5.7% f'Diċembru 2005. Il-medja tar-rata tal-inflazzjoni tul it-tnax-il xahar ta' din is-sena mistennija tilħaq 2.9% filwaqt li għas-sena d-dieħla din mistennija tiżdied b'2.4%.

L-Addozzjoni tal-Euro

Bi sħubija tagħha fl-Unjoni Ewropea, Malta ntrabtet li tidħol fl-Għaqda Ekonomika u Monetarja. Iżda d-deċiżjoni ta' meta tidħol f'din l-Għaqda hi waħda li kull pajjiż jieħu waħdu skond il-kapaċitajiet tiegħu biex jilħaq il-kundizzjonijiet meħtieġa. Dawn il-kundizzjonijiet huma maħsuba biex jiżguraw li l-ekonomija tal-pajjiż tkun f'qagħda li tgawdi mill-benefiċċji magħrufa ta' sħubija f'għaqda monetarja.

Il-proċess għall-addozzjoni tal-euro jiddependi ħafna minn kemm nilħqu l-miri tagħna għat-tisħiħ fil-finanzi pubbliċi kif propost fil-Pjan ta' Konverġenza għas-snin 2004-2007. Kif diġà għidt aktar qabel, hu ta' sodisfazzjon għalija li din is-sena rnexxielna nżommu mal-miri kif ipproġettati fid-Diskors tal-*Budget* is-sena l-oħra. Bit-tisħiħ li se nkomplu nagħmlu s-sena li ġejja, nkomplu nwettqu l-kundizzjonijiet biex indaħħlu l-lira maltija fil-mekkaniżmu tar-rata tal-kambju ewropew, magħruf aħjar bħala l-*ERM II*.

Rapport dettaljat ta' kif sejra l-ekonomija tal-pajjiż jinsab fl-*Economic Survey* li tiegħu qed inpoġġi kopja fuq il-Mejda tal-Kamra.

L-EWWEL PRIORITÀ': IL-FINANZI PUBBLIĊI U L-EKONOMIJA

Il-miri tagħna huma li:

1. Inkomplu nsaħħu l-qagħda finanzjarja ta' pajjiżna biex niżguraw li pajjiżna jibqa' jiżviluppa fuq sisien sostenibbli u jagħti l-fiduċja meħtieġa lil min irid jinvesti.

2. Innaqsu n-nefqa tal-gvern primarjament billi, fost oħrajn:
   - i nirristrutturaw l-entitajiet tal-gvern fejn hemm bżonn;
   - ii nikkontrollaw l-impjiegi ġodda fis-settur pubbliku u nnaqsu l-ispejjeż amministrattivi kemm hu possibli;
   - iii nattakkaw l-abbużi.

3 Inwettqu r-riformi strutturali meħtieġa biex ikollna sistemi kompetittivi;

4. Inkomplu ninvestu fis-setturi produttivi ta' pajjiżna, nżidu l-kompetittività, u nsaħħu l-infrastruttura biex niġbdu l-investiment li joħloq il-postijiet tax-xogħol.

1. Inkomplu nsaħħu l-qagħda finanzjarja ta' pajjiżna

Fl-Appendiċi 'B', qiegħed nagħti rendikont tal-qagħda tal-finanzi pubblici li ser tkun qed tirriżulta sa l-aħħar tas-sena kurrenti. Kif għedt diġa, minn dan ir-rendikont jirriżulta li l-ħidma tal-gvern biex jikkontrolla l-ispiża pubblika u jibda jindirizza uħud mir-riformi kruċjali, ħallew ir-riżultati, tant li ser jirnexxielna nagħlqu s-sena b'deficit ta' Lm98.2 miljun. Dan jirrappreżenta 5.24% tal-Prodott Gross Domestiku.

Fl-istess Appendiċi qiegħed nagħti analiżi tal-impatt ta' l-investiment pubbliku fl-ekonomija. Irrid nemfasiżża li l-konsolidament fiskali, flimkien ma' stabilità politika u finanzjarja għandhom iżidu l-

kredibilità u l-fiduċja fit-tmexxija ta' l-ekonomija u jikkontribwixxu għat-tkabbir tagħha. L-investiment lejn pajjiżna jiġi jekk inkomplu nuru serjetà fir-riformi li rridu nagħmlu. Dan, apparti mill-fatt li suċċess f'din il-mira tfisser li l-pajjiż jibqa' jżomm il-*credit rating* għoli tiegħu jekk mhux ukoll itejbu.

Biex inġibu aktar investiment lejn pajjiżna u allura biex inżidu l-impjiegi, huwa kruċjali li jirnexxielna nnaqsu d-deficit skond kif qegħdin nippjanaw. Waħda ma tistax tiġi mingħajr l-oħra.

Il-Kunċett tal-Gvern Estiż

Bi sħubija tagħna fl-Unjoni Ewropea dħalna f'sistema fejn il-finanzi pubbliċi jiġu mkejla b'metodu differenti minn kif għamilna sal-lum. Is-sistema li addottajna fis-snin li għaddew kienet waħda li nkorporat id-dħul u l-ħruġ tal-gvern fil-Fond Konsolidat amministrat mill-gvern.

Iżda, mal-bilanċ li konna nirrapurtaw fil-Fond Konsolidat issa jrid jiżdied ukoll l-iżbilanċ u d-dejn ta' uħud mill-entitajiet pubbliċi tal-gvern kif ukoll tal-kunsilli lokali.

2. INNAQSU N-NEFQA TAL-GVERN

It-tnaqqis fin-nefqa tal-gvern tippermetti li r-riżorsi ta' pajjiżna jkunu jistgħu jintużaw għal inizjattivi oħra li jirrendu aktar u li jkunu ndirizzati lejn l-ixprunar ta' l-attività ekonomika. Il-Gvern għandu d-dmir jfittex li, b'mod għaqli u studjat, inaqqas din in-nefqa kull fejn hu possibli.

Hemm tliet kategoriji ta' inizjattivi li l-gvern tiegħi diga' beda jwettaq u ser ikompli jwettaq matul ix-xhur li ġejjin.

2. (i) Ristrutturar ta' Entitajiet Pubbliċi

Ir-ristrutturar ta' entitajiet pubbliċi ma kienx proċess faċli u nvolva deċiżjonijiet iebsa. Napprezzaw il-fatt li kien hemm min intlaqat negattiv, imma r-riżultati li qegħdin nakkwistaw jitkellmu waħedhom.

Għad fadal ħafna iżjed xi jsir, imma fejn intervenejna, bdejna naraw ir-riżultati. Dan hu l-mod konkret ta' kif nindirizzaw in-nefqa tal-gvern, inżidu l-produttività , u ngħinu lill-ekonomija tirriġenera lilha nfisha.

Fost l-entitajiet li għaddew minn proċess ta' ristrutturar hemm:

- It-Tarzna li, sa Settembru ta' din is-sena, ser tkun irreġistrat miljun lira anqas f'telf minn dak li kien proġettat;

- Il-*Gozo Channel Co. Ltd* li rnexxiela tnaqqas it-telf tagħha minn kważi Lm1 miljun għal Lm27,000 sa Settembru li għadda waqt li żiedet il-patronaġġ tagħha b'50,000 passiġġier u 10,000 karozza meta mqabbla mas-sena li għaddiet;

- Il-*Public Broadcasting Services*, li minn telf ta' miljun lira fis-sena ser tagħlaq din is-sena finanzjarja bi *trading profit* ta' madwar Lm200,000,

- L-*Air Malta* li f'dan l-ewwel perjodu wara r-ristrutturar, qiegħda turi sinjali nkoraġġanti.

Fost l-akbar sodisfazzjon għal poplu tagħna hu l-fatt li kieku ħallejna l-affarijiet kif kienu, dawn l-entitajiet waħedhom f'din is-sena kienu jixorbu minn flus il-poplu Malti it-total ta' Lm20 miljun mhux għal sena waħda biss, imma għal kull sena li tgħaddi.

L-Appendici 'Ċ' jispjega l-inizjattivi tal-gvern li saru u li ser ikun qiegħed jieħu fix-xhur li ġejjin. Kollha kemm huma jiffurmaw parti ntegrali mill-istrateġija tagħna għas-sena 2005 u fost l-oħrajn ser:-.

- Nirristrutturaw u eventwalment nipprivatiżżaw is-*Sea Malta*.

- Nagħmlu riforma mill-qiegħ tal-Korporazzjoni Enemalta bil-għan li ssir organiżżazzjoni waħda li tirrifletti l-bżonnijiet tal-klijenti tagħha u l-ħtiġijiet tal-pajjiż.

- Nimplimentaw ir-rapport dwar ir-ristrutturar tal-Awtorità Maltija għat-Turiżmu.

Sadattant, il-gvern għaddej b'eżerċizzju biex jidentifika dawk l-entitajiet li jistgħu jkunu amalgamati ma' entitajiet oħra w allura titnaqqas l-ispiża, tiżdied l-effiċjenza u titnaqqas il-burokrazija. Kif ser nispjega aktar il quddiem, il-gvern ħa deċiżjoni li Ċentru ta' Restawr ta' Bighi għandu jiġi assorbit f'*Heritage Malta*.

Ftit tal-ġimgħat ilu, il-gvern ħabbar it-twaqqif tal-*Financial Management and Monitoring Unit*. L-iskop huwa biex ikollna sorveljanza tajba w effikaċi fuq l-ispiża ta' l-entitajiet u aġenziji tal-gvern kif ukoll fuq l-ingaġġ ta' ħaddiema ma' l-istess entitajiet.

Din il-*Unit* ser tkun tista' tuża l-faċilitajiet tal-*Management Efficiency Unit*, tal-*Internal Audit and Investigations Directorate*, u ta' l-Uffiċċju

Nazzjonali ta' l-Istatistika, tal-*Budget Office*, tat-Teżor u tal-*Collective Bargaining Unit*.

Finalment, l-għan tagħna m'huwiex li titnaqqas l-inizjattiva tal-*management* imma għal kuntrarju rridu niżguraw li l-*Unit* tkun ta' għajnuna u appoġġ biex l-affarijiet isiru bl-għola *standards* possibli.

2. (ii) Nikkontrollaw l-Impjiegi Ġodda fis-Settur Pubbliku u Nnaqsu l-Ispejjeż Amministrattivi sal-Massimu Possibli

It-tieni metodu ta' kif beħsiebna nnaqsu l-ispejjez tal-gvern huwa billi nieħdu miżuri speċifiċi li, fuq medda ta' żmien, jagħtuna r-riżultati li rridu.

- Il-gvern ser jibqa miexi bil-politika li, kull fejn hu possibli, l-persuni li jirtiraw minħabba l-età jew għal xi raġuni oħra, ma jiġux sostitwiti ħlief f'dawk il-każijiet fejn is-sostituzzjoni tkun assolutament neċessarja għaliex marbuta ma' servizzi li huma kkunsidrati essenzjali.

- Marbut ma' din il-miżura, hemm ukoll il-politika tal-gvern li jagħmel l-aħjar użu tal-ħaddiema li għandu miegħu. Għalhekk, kull min ikun ikkunsidrat li jista' jagħti servizz aħjar jew ikun aktar produttiv f'setturi oħra, għandu jkun obligat li jsegwi d-direttiva tal-gvern li jkun assenjat fuq xogħol ieħor. Dan jgħodd aktar u aktar għal dawk il-ħaddiema li jkunu ġew meqjusa żejda u jkunu rrifjutaw li jieħdu skema ta' rtirar.

- Kull fejn hu possibli, l-gvern ser ikun qiegħed jesplora opportunitajiet oħra biex jidħol fi sħab mas-settur privat permezz ta' *Public Private Partnerships*. L-għan aħħari jkun li jkollna prodott jew servizz aħjar b'anqas spiża għall-gvern.

- Għaldaqstant il-gvern beħsiebu jwaqqaf *unit* apposta fil-Ministeru tal-Finanzi biex ikun jista' jkollu l-*expertise* neċessarja ħalli niżviluppaw il-mudelli kollha ta' sħubija mal-privat u biex nimplimentaw inizjattivi partikolari.

- Għas-sena 2005, m'aħniex beħsiebna nawtorizzaw il-bdil tal-karozzi fis-settur pubbliku kollu ħlief f'każijiet eċċezzjonali awtorizzati mill-Finanzi.

- Barra minn dan, il-*perfomance bonuses* kollha għas-sena 2004 u dawk għas-sena 2005 ser jingħataw skond kriterji li jkunu jinkludu analiżi dwar jekk intlaħqux il-miri finanzjarji stabbiliti għad-dipartimenti jew entitajiet konċernati.

2. (iii) L-Attakk kontra l-Abbużi

It-tielet metodu ta' kif nistgħu nnaqqsu l-ispiża tal-gvern huwa billi nsaħħu l-istrutturi u l-inizjattivi li qegħdin nieħdu biex naqtgħu l-abbużi. Il-miżuri li ser inkunu qegħdin nieħdu huma dawn:

- Irridu nirrikonoxxu li hemm min jagħmel ħiltu biex jaħrab mid-dmir li jħallas il-VAT ghas-servizzi u għall-prodotti li jagħti. Ippruvajna diversi metodi li kienu jiddependu fuq il-kooperazzjoni tal-pubbliku, imma dawn il-metodi ftit kellhom suċċess. Għalhekk, ser nibdew billi nintroduċu sistema li permezz tagħha kull min ikun bena propjetà u japplika biex idaħħal id-dawl u l-ilma, ser ikollu mhux biss jippreżenta l-*compliance certificate* tal-MEPA, imma jrid ukoll jissottometti dikjarazzjoni ffirmata mill-perit li turi (a) l-isem tal-kuntratturi, (b) in-numru tal-VAT, u (ċ) l-ammonti mħallsa għas-servizz u għall-prodotti mogħtija. Din l-informazzjoni ser tkun f'forma sempliċi ħafna w allura ma jkunx hemm burokrazija żejda. L-informazzjoni kollha li tkun ingħatat ser tgħaddi għand it-*Tax Compliance Unit* biex tkun analiżżata. Se

ndaħħlu wkoll numru ta' emendi fil-liġi biex insaħħu l-ġbir ta' nformazzjoni relatata ma' l-attività ekonomika fil-pajjiż.

- Matul is-sena d-dieħla ser inkunu qegħdin nindirizzaw għal darb' oħra l-abbuż mill-benefiċċji soċjali. Fis-snin li għaddew sar eżerċizzju b'suċċess li jindirizza l-abbużi marbuta maċ-*Children's Allowance* u wħud mill-benefiċċji mhux kontibutorji. Issa jmiss li tkun riformata s-sistema kollha li tirregola l-applikazzjonijiet għall-pensjoni tal-invalidità.

- Beħsiebna wkoll nattakkaw l-abbuż ta' min jaħdem mingħajr ktieb tax-xogħol u jkun qiegħed jirreġistra. Ser inbiddlu l-liġi, biex, min ikun qiegħed jirreġistra u jinqabad jaħdem, ma jkunx jista' jirreġistra ħlief jekk jagħti prova li jkun ħadem bi qliegħ għal perjodu ta' sitt xhur wara dik id-data u jkun tilef ix-xogħol mhux tort tiegħu.

- Barra minn dan dawk li qed jirreġistraw ikunu obbligati li jattendu għal korsijiet ta' taħriġ organizzati mill-ETC u, jekk jirrifjutaw, jinqatgħu mir-Reġistru.

- Dan kollu se jkun imsaħħaħ b'liġi komprensiva dwar l-abbuż tal-benefiċċji u l-frodi li beħsiebna nressqu s-sena d-dieħla.

Il-Pitrolju

Hemm qasam ieħor li fih qiegħed isir l-abbuż. F'pajjiżna jiġi kkunsmat ammont kbir ta' pitrolju. Biżżejjed wieħed isemmi li s-sena l-oħra ġew ikkunsmati kważi 18-il miljun litru u fl-ewwel disa' xhur ta' din is-sena ġew ikkunsmati aktar minn 22 miljun litru.

Iżda lkoll nafu li dawn il-miljuni kollha ta' litri mhux qed jiġu kkunsmati għall-użu domestiku, iżda, biex jitħalltu llegalment mad-*diesel* biex iħaddmu l-makni. Minkejja li dan hu illegali, il-fatt li fuq id-*diesel* hemm is-sisa u l-VAT u fuq il-pitrolju m'hemmx, id-differenza bejniethom ta' madwar 16-il ċenteżmu fil-litru, hi tali li tħajjar lil xi wħud jabbużaw.

Hu stmat li din l-attività llegali qed tiswa' lill-pajjiżna s-somma ta' Lm2.5 miljun fis-sena.

- Għalhekk, b'effett immedjat il-pitrolju – li tajjeb ngħid li fuq is-suq internazzjonali jinbiegħ għola mid-diesel – ser jibda jġorr miegħu kemm sisa kif ukoll VAT u l-prezz tiegħu fis-suq se jkun daqs id-diesel, jiġifieri 34.4ċ il-litru. Barra minnhekk b'effett immedjat ukoll, il-prezz tal-pitrolju ser jitla' u jinżel mal-prezz internazzjonali kif jagħmlu ż-żjut l-oħra kollha.

- Iżda, sabiex il-konsumaturi domestiċi ma jintlaqtux ħażin b'din il-miżura, l-gvern se jagħmel ħlas ta' darba biss ta' Lm12 li se jsir sal-aħħar ta' Marzu tas-sena d-dieħla lil dawk kollha li huma ntitolati għall-benefiċċji mhux kontributorji *means tested*, jiġifieri, pensjoni tal-età, għajnuna soċjali (inklużi għajnuna tal-qagħad, għajnuna soċjali għan-nisa, għajnuna soċjali għall-ġenituri mhux miżżewġa), għajnuna għall-mard, benefiċċju speċjali għall-qagħad u lil dawk li jieħdu l-benefiċċju tal-qagħad kif ukoll lil dawk li jieħdu l-benefiċċju tal-qagħad kontributorju.

Bejgħ ta' Diesel bla Dazju fuq is-Sisa

- Il-gvern, permezz tad-Dipartiment tad-Dwana, ser ikun qed iżid il-kontrolli amministrattivi biex jiżgura li t-tqassim tad-*diesel duty free* isir biss lil dawk il-persuni w entitajiet ntitolati u jsir biss għall-iskop li hemm stipulat fil-liġi. Din il-ħidma trid issir fl-isfond ta' sistemi li jiżguraw li *d-diesel* li jinbiegħ *duty free* bil-ħsieb li jintuża barra minn xtutna ma jerġax isib ruħu fiċ-ċirkolazzjoni f'Malta.

- Id-Dipartiment tad-Dwana sejjer għalhekk jinvesti f'sistemi elettroniċi biex ikun jista' jikkontrolla aħjar id-distribuzzjoni u l-bejgħ ta' *diesel duty free* waqt li ser jesiġi li operaturi f'dan il-qasam jinstallaw sistemi ta' kontroll li jkunu jistgħu jiġu mmoniterjati mid-Dwana.

- Fl-istess ħin se tinbidel is-sistema ta' bejgħ. Minflok is-sistema preżenti fejn id-*diesel* jinbiegħ *duty free*, id-*diesel* ser jiġi mibjugħ *duty paid* u min ikun intitolat jitlob *refund* lid-Dwana li tħallas id-differenza fil-kont bankarju tal-persuna konċernata.

B'dawn ir-riformi għandu jkollna sistema aktar ekwa, nnaqsu sew l-abbuż u nżidu d-dħul tal-gvern u dan kollu filwaqt li ma' neliminaw xejn mill-benefiċċji eżistenti f'dan il-qasam.

3. Ir-Riformi Strutturali

It-tielet prinċipju li semmejt biex insaħħu l-ekonomija huma r-riformi strutturali. Hawnhekk, irrid nispjega li l-iskop m'huwiex sempliċiment riforma biex ikollna sistemi sostenibbli, imma huma riformi ntiżi wkoll biex jagħtuna l-garanzija ta' sistemi li jżommu l-għola livelli ta' kwalita fuq medda twila ta' żmien. L-interess tagħna huwa li naraw l-ekonomija tagħna tirrispondi għal dawn ir-riformi,

imma huwa wkoll li nagħtu garanzija lill-ġenerazzjonijiet futuri ħalli huma jgawdu wkoll dak li aħna qegħdin ingawdu llum.

Taħt dan il-kapitolu hemm tlett riformi: ir-riforma tal-pensjonijiet, ir-riforma tas-saħħa u r-riforma fl-edukazzjoni. Ir-riforma ta' l-edukazzjoni u riformi oħra ser nittratthom aktar 'il quddiem f'dan id-Diskors.

Ir-Riforma tal-Pensjonijiet

Wasal iż-żmien li nagħmlu pass ieħor lejn ir-riforma tal-pensjonijiet. Il-gvern m'għandux għalfejn jirrepeti l-argumenti kollha li saru biex jiġġustifikaw il-bżonn ta' riforma. Irridu, iżda, nemfasizzaw li r-riforma hi nevitabbli. Xi darba trid issir għaliex is-sistema tagħna m' hijiex ser tkun tibqa' tiggarantixxi l-adegwatezza tal-pensjonijiet u l-anqas ma tista' tiggarantixxi s-sostenibbilita' tagħhom fit-tul.

L-istudji kollha jikkonfermaw li aktar ma ntawlu biex nindirizzaw din l-isfida aktar ser issir diffiċli 'l quddiem. Il-gvern jifhem li għandu r-responsabbiltà li jaħseb għall-ġenerazzjonijiet li ġejjin u għalhekk fl-1 ta' Ġunju li għadda, ttieħdet id-deċiżjoni biex jitwaqqaf *working group* li ġie inkarigat biex janalizza r-rapporti kollha li saru fis-snin li għaddew, inkluż l-eżerċizzju mportanti li sar fi ħdan il-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali flimkien mal-Kummisjoni dwar ir-Riforma tal-Welfare.

Din l-analiżi issa tlestiet u tinkludi numru ta' rakkomandazzjonijiet u lista ta' deċiżjonijiet li jridu jittieħdu biex issir riforma mifruxa fuq medda ta' snin. L-analiżi ngħatat forma ta' *White Paper* li issa qiegħda tiġi ppublikata bħala parti mill-istrateġija tal-gvern għall- ħames snin li ġejjin u llum qiegħed inpoġġi kopja tagħha fuq il-mejda tal-Kamra.

Hu ttamat li din il-*White Paper* tistimula diskussjoni kostruttiva, realistika u matura biex eventwalment twassalna għad-deċiżjonijiet finali u għall-implimentazzjoni.

Ir-Riforma fis-Settur tas-Saħħa

Hawn ukoll qed issir ħafna ħidma bil-għan li sseħħ ma ddumx il-bidla meħtieġa fis-settur tas-saħħa biex dan isir wieħed sostennibli għall-pajjiż filwaqt li jibqa' jagħti servizzi tant utli li qed jagħti llum lil kull min għandu bżonn.

Is-sena li għaddiet, il-gvern ħabbar il-ħsieb tiegħu li jwaqqaf Fond għas-Saħħa li jkun *sub-fund* tal-Fond Konsolidat u li jkun iffinanzjat minn parti mill-kontribuzzjoni tas-sigurta' soċjali. Sa llum din id-deċiżjoni ma setgħetx titwettaq għaliex il-persentaġġ tal-kontribuzzjonijiet allokat għas-saħħa għadu ma ġiex stabbilit. Dan jiddependi minn deċiżjonijiet li jridu jittieħdu marbuta mar-riforma tal-pensjonijiet.

Madankollu, l-pjan tal-gvern huwa li jwaqqaf fil-mument opportun il-Fond tas-Saħħa kif maħsub.

Hawn ukoll, il-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali waqqaf kumitat ta' ħidma magħmul mill-partijiet soċjali biex jistudja dak li qed iressqu quddiemu esperti f'dan il-qasam.

Il-gvern, bħal fil-każ tal-qasam tal-pensjonijiet, intrabat li jifrex djalogu wiesa' mal-partijiet kollha konċernati, bħal ma qed iseħħ, u allura beħsiebu jieħu r-reazzjonijiet tal-pubbliku għal dak li jkun qed jipproponi.

Wieħed jittama li, bħal fil-każ tal-pensjonijet, anki f'dan il-qasam ma ndumux ma jkollna r-riformi xierqa li bihom insaħħuh u nagħmluh wieħed sostenibbli għar-riżorsi finanzjarji tal-pajjiż bla ma jnaqqas xejn mill-benefiċċji lil dawk li l-aktar jeħtieġuhom.

4. Inkomplu ninvestu fis-Setturi Produttiv ta' Pajjiżna

Kif spjegat aktar qabel, ir-raba' mira li rridu nilħqu biex l-ekonomija tagħna tieħu stimolu 'l quddiem hi dik li nkomplu ninvestu fis-setturi produttivi ta' pajjiżna biex inkomplu nattiraw l-industrija li tista' toħloq il-postijiet tax-xogħol f'pajjiżna, b'mod partikolari l-manifattura, t-turiżmu, l-industrija tal-films u setturi oħra importanti għal pajjiżna u nagħtu nifs lis-setturi produttivi kollha ta' pajjiżna billi nagħtu aktar spazju għall-intrapriża privata.

Inżidu l-Kompetittività ta' Pajjiżna

Il-Privatiżżazzjoni

Il-privatiżżazzjoni hi pern ewlieni tal-politika tagħna biex nilħqu l-għanijiet u l-miri li poġġejna għal pajjiżna.

Għalhekk, qiegħed nehmeż bħala Appendiċi 'D', spjegazzjoni dwar il-politika tagħna għall-privatiżżazzjoni kif ukoll indikazzjoni tal-pjan ambizzjuż li qegħdin nidħlu għalih.

Dan il-pjan jinkludi dawn l-inizjattivi li ser jibdew matul is-sena d-dieħla u ser jitwettqu matul it-tlett snin li ġejjin :

- jinbiegħu l-ishma kollha fl-*Interprint*;
- jinsab sieħeb strateġiku għat-*Tug Malta* sabiex sehem il-gvern fil-kumpanija jonqos għal mhux anqas minn 40%;
- jinbiegħu l-ishma li l-gvern għandu fil-*Malta Dairy Products*;

- jinbiegħu 20% oħra mill-ishma tal-gvern fil-*Malta International Airport* permezz ta' *Initial Public Offer* fil-Borża ta' Malta;
- jinbiegħu t-tliet lukandi li huma parti mill-assi tal-*Air Malta* u jinsabu sħab strateġiċi għall-immaniġġjar tal-i*Sterling Services Ltd.* kif ukoll għall-*Air Supplies Co. Ltd.*;
- jinkrew lil sieħeb strateġiku l-faċilitajiet taż-żejt li Korporazzjoni *Enemalta* għandha wara li din tkun integrat lill-*Malta Oil Bunkering Co. Ltd*. fl-operazzjonijiet tagħha u jinsab sieħeb starteġiku għall-produzzjoni u għad-distribuzzjoni tal-gass.

Ir-Riforma fil-Portijiet

Il-portijiet tagħna huma ċ-ċavetta għall-iżvilupp ekonomiku tagħna – żvilupp sostnut il-ħin kollu minn importazzjoni ta' ħwejjeġ ta' konsum għall-popolazzjoni tagħna kif ukoll ta' materja prima għall-industriji tagħna u ta' esportazzjoni ta' prodotti manifatturati f'Malta għal swieq barranin.

Għaldaqstant, il-gvern ma jistax ma jiżgurax l-effiċjenza fil-ħidma tal-portijiet tagħna kif ukoll li s-servizz mgħoti mill-operaturi jkun irħis biex ma jdagħjjifx il-kompetittività tal-ekonomija tagħna.

Ir-riforma fil-portijiet hi mmirata lejn żewg oġġettivi: l-ewwel, il-liberalizzazzjoni tas-servizzi għat-tħaddim tal-portijiet fejn il-kompetizzjoni għandha tiżgura l-aħjar servizzi bl-orħos prezzijiet. It-tieni, titjib u tisħiħ tal-faċilitajiet eżistenti biex tkun żgurata l-effiċjenza u d-dinamiżmu ta' operat modern li jlaħħaq mal-ħtiġijiet tal-lum.

L-ewwel proċess ingħata bidu għalih meta l-gvern immexxi minni ddecieda li, sa l-ewwel tlett xhur tas-sena d-dieħla, tkun ħarġet it-talba għall-offerti fl-immaniġġjar tal-merkanzija fil-portijiet.

Anke fuq din il-kwistjoni l-interess nazzjonali jitlob li l-proċess jimxi u jsiru l-bidliet li hemm bżonn. Dan hu element kruċjali biex intejbu l-kompetittività tagħna. Is-setturi kollha tal-ekonomija tagħna jirbħu minn din ir-riforma, imma b'mod speċjali dak tal-manifattura, li jibqa' pilastru mportanti ta' l-ekonomija tagħna.

Ir-Riforma fit-Transport Pubbliku

Il-gvern hu mpenjat li jkompli bir-riforma fit-trasport pubbliku biex dan jaqdi l-ħtiġijiet tal-pubbliku w allura jsir dejjem aktar użu minnu. Ix-xahar li għadda, ntlaħaq ftehim mal-Assoċċjazzjoni tat-Trasport Pubbliku li dwaru għaddejjin taħdidiet dwar l-implimentazzjoni bla dewmien ta' ċerti aspetti minnu. Dan il-ftehim se jkun il-bażi ta' ftehim ġdid li jkun jorbot sal-2009.

It-trasport pubbliku wkoll intlaqat ħażin miż-żieda fil-prezzijiet taż-żejt. Mill-1999 'l hawn il-gvern dejjem refa' l-piż ta' żidiet bħal dawn u magħhom wkoll dawk tal-għoli tal-ħajja għall-ħaddiema f'dan il-qasam.

Qed jitħejjew studji li jistabbilixxu skeda ta' rotot meħtieġa għas-servizz li jistgħu joperaw b'mod effiċjenti u vijabbli. Għal aktar kontabbiltà u trasparenza, l-gvern se jkompli jinvesti fis-sistemi tal-*Auto Vehicle Locator* li twassal ukoll għal provvista ta' servizz aktar effiċjenti u modern. Dan ikun ta' aktar beneficċju għat-turisti li jagħmlu użu minn dan is-servizz.

Il-gvern beħsiebu jibqa' miexi bil-politika li jawtorizza ħlasijiet ta' sussidju biss jekk u meta l-Awtorità tkun iċċertifikat li riformi mifthema ġew implimentati u qed jitħaddmu.

Il-gvern bi ħsiebu wkoll jipproponi l-introduzzjoni ta' bidla oħra billi s-sussidju ma jibqax jiġi kkalkulat fuq elementi marbuta ma' l-ispejjes ta' l-operazzjoni biss, imma jibda jiġi kkalkulat skond in-numru ta'

passiġieri li jinġarru. Dan ikun inċentiv biex it-trasport pubbliku jibda hu stess jopera b'mod li jħajjar patrunaġġ akbar milli hemm illum. F'każ li n-numru tal-patrunaġġ jaqbeż dak stabbilit, allura l-ammont ekwivalenti għas-sussidju ta' kull passiġier *extra* jidħol ġo fond biex jintuża għat-titjib tas-servizz.

Sadanattant, bħala parti mill-proċess ta' ftehim mal-Assoċjazzjoni tat-Trasport Pubbliku, il-gvern qed jawtorizża żieda fin-noll tà 5ċ fuq kull rata fit-tariffa b'effett mill-1 ta' Jannar li ġej. Din iż-żieda, iżda, mhux se taffetwa l-ħlas fil-biljett tat-trasport pubbliku li qed iħallsu l-anzjani u l-istudenti.

Il-Patt Soċjali

Bil-għan li niffukaw aktar fuq il-kompetittivita' tagħna, il-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali waqqaf kumitat ta' ħidma, magħmul mill-imsieħba soċjali stess, sabiex dawn ifasslu pjan ta' miżuri li jistgħu jirrikmandaw lill-gvern biex insaħħu l-kompetittività ta' pajjiżna.

Dan il-pjan kien qed jiġi diskuss fil-Kunsill bil-ħsieb li jwassal għall Patt Soċjali maqbul bejn il-partijiet kollha. Illum, hu magħruf li l-qbil baqa' ma ntlaħaqx – żvilupp li m'għandux iżommna milli nieħdu d-deċiżjonijiet li hemm bżonn.

L-imsieħba soċjali kollha jirrikonoxxu l-ħtieġa li nsaħħu l-kompetittività w il-produttività ta' pajjiżna. Dan hu l-uniku mod biex inġibu lejn pajjiżna l-investiment li għandna bżonn u nsostnu l-impjiegi u noħolqu mpjiegi ġodda.

Fil-miżuri li semmejt s'issa, diġa hemm fosthom inizjattivi li ġew diskussi fi ħdan l-MCESD, partikolarment dawk li għandhom x'jaqsmu man-nies li qed jirreġistraw għax-xogħol. Hemm miżuri oħra li wkoll ġew diskussi fl-MCESD u li ser insemmihom aktar 'il quddiem fil-parti li għandha x'taqsam mal-edukazzjoni u mal-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali dwar l-Impjiegi.

Madanakollu, l-gvern jidhirlu li dawn waħedhom m'humiex biżżejjed biex iħallu mpatt fuq il-produttività u l-kompetittività ta' pajjiżna. Għaldaqstant, il-gvern iddeċieda li l-festi pubbliċi kollha li jinzertaw li jaqgħu s-Sibt jew il-Ħadd ma jibqgħux jiġu kkumpensati b'ġurnata oħra vakanza matul il-ġimgħa. Fil-prattika, dan iffisser li għas-sena 2005, is-settur produttiv f'pajjiżna se jirbaħ 4 ġranet tax-xogħol.

Il-Programm Nazzjonali għar-Riċerka u l-Iżvilupp Teknoloġiku

Sfida oħra li għandna quddiemna fl-isforzi biex insaħħu l-kompetittivita` tal-industrija tagħna u ntejbu l-kwalita` tal-ħajja hi dik tar-riċerka u l-innovazzjoni.

Hu nkoraġġanti l-fatt li s-settur privat, b'mod partikolari dak tal-manifattura, qed isir dejjem aktar konxju tal-ħtieġa għal investiment akbar fir-riċerka u l-innovazzjoni lejn kompetittività ogħla.

Il-gvern digà għaraf il-potenzjal ta' dan il-qasam u qed jagħti nċentivi għalih. L-akbar waħda hi li tnaqqis mid-dħul ta' kumpanija għall-fini tat-taxxa jista' jitla' sa 150% tan-nefqa attwali marbuta mar-riċerka. Minkejja dan, l-interpretazzjoni mogħtija fil-liġi tat-Taxxa fuq id-Dħul għar riċerka hi kemmxejn ristretta.

Dan hu settur li joffri potenzjal kbir għat-tkabbir. Imma, biex dan iseħħ, irridu l-ewwel nett nirrevedu l-qafas nazzjonali li hu responsabbli għal dan il-qasam u t-tieni rridu ninċentivaw u ngħinu lil min lest jisfrutta dan il-potenzjal.

Għaldaqstant, il-gvern immexxi minni qiegħed iħabbar dawn il-miżuri:

- Sa l-aħħar ta' Jannar li ġej, il-gvern se jieħu deċiżjoni dwar liema entita' għandha tkun responsabbli għal dan is-settur. L-entitajiet li għandna llum huma l-MCST, l-Universita` u l-Malta Enterprise. Dan ma jinkludix inizjattivi li qegħdin jittieħdu mis-settur industrijali tagħna jew minn individwi jew kumpanniji privati. F'dan l-eżerċizzju, huwa mportanti li jkun hemm spazju qawwi għall-kontribut tas-settur privat;

- Ser ngħollu l-eżenzjoni għal fini tat-taxxa fuq infiq marbut ma' riċerka minn 150% ta' nefqa attwali għal 200%;

- Ser inwessgħu d-definizzjoni ta' riċerka u żvilupp fil-liġi tat-taxxa biex l-interpretazzjoni ta' nefqa kapitali ma tibqax ristretta għal investiment f'impjant u tagħmir iżda tkun estiża wkoll għal akkwisti bħal m'hi propjetà għal skopijiet ta' riċerka;

- Ser ninkludu ma' dawn l-ispejjeż marbuta ma' riċerka għal fini ta' din l-eżenzjoni, il-pagi u l-miżati ta' studju mħallsa minn min iħaddem f'isem impjegati tiegħu li jkunu jistudjaw biex jakkwistaw grad ta' *Masters* jew ta' Ph. D. f'oqsma li se jiġu speċifikati ma' Universitajiet jew Istituzzjonijiet magħrufa;

- Ser nagħtu b'tnaqqis mid-dħul taxxabli ammont li ma jkunx aktar minn 50% tas-sehem ta' min iħaddem mill-ħlas tal-kontribuzzjoni għas-sigurtà soċjali għal żmien tliet snin ta' dawk l-impjegati bi kwalifiki ta' *Masters* jew Ph. D. f'oqsma li se jkunu speċifikati.

L-Industrija, l-Intrapriżi u n-Negozji ż-Żgħar

Wieħed mill-miri ewlenin tagħna hu li noħolqu attivitajiet kummerċjali b'valur miżjud għoli.

Proporzjon mhux żgħir tal-*labour force* tagħna għad m'għandux il-ħiliet meħtieġa u, għalhekk, irridu noħolqu xogħol ukoll għal dan il-grupp soċjali. Meta nkunu qed niffukaw biss fuq attivitajiet b'valur miżjud għoli inkunu nissugraw li noħolqu żbilanċ fost dawk li jkunu jfittxu x-xogħol.

Sa x-xahar li għadda, l-*Malta Enterprise* kienet approvat 56 proġett b'investiment globali ta' madwar Lm34 miljun fuq tliet snin. 11 minn dawn il-proġetti huma fil-qasam tal-istampar b'investiment globali ta' madwar Lm7 miljun. 7 oħra huma fil-qasam farmaċewtiku b'investiment totali ta' madwar Lm15-il miljun.

Fil-qasam tan-negozji ż-żgħar qed issir ukoll ħafna attivita'. Ingħata taħriġ lil madwar 1,300 persuna fin-negozju. F'Mejju li għadda, inawgurajna f'Għawdex ċentru ġdid ta' taħriġ fejn diġa' saru madwar 11-il attivita`. Diġa` bbenefikaw 110 negozju żgħir minn żewġ skemi ta' support filwaqt li hemm 100 oħra li se jkunu bbenefikaw sa l-aħħar ta' din is-sena. Qed ikun finalizzat ftehim mal-European Investment Fund għal aċċess ta' faċilita` ta' garanzija. Qed tingħata għajnuna lil negozji żgħar li jridu jibdew jiffurmaw ruħhom. Dan qed isir fil-*Business Incubation Centre* f'Kordin fejn bħalissa hemm 25 negozju ġdid li qed jirċievu l-għajnuna.

Hawn ħtieġa kbira, iżda, li nkomplu niffaċilitaw l-operat tan-negozju f'Malta. In-negozju fil-pajjiż hu s-sinsla tal-ekonomija fejn ikun ġenerat infiq u konsum li jagħmel id-dinamika tal-ekonomija.

Inċentivi lill-Industrija

L-industrija hija pilastru ieħor importanti ta' l-ekonomija tagħna. Hemm bżonn li nsostnuha u nsaħħuha kemm nistgħu. Il-politika ta' nċentivi għall-industrija trid tħares kemm lejn dak li bnejna tul is-snin kif ukoll lejn dak li għad irridu nressqu lejn Malta.

- Għalhekk, bi pjaċir ngħid li din is-sena qed nivvutaw is-somma ta' Lm1,850,000 f'għajnuna għall-industrija taħt il-*Business Promotion Act.*

- Ser jingħata vot ieħor lill-*Malta Industrial Parks Ltd*. għal għanijiet oħra marbuta ma' bini ta' fabbriki u manutenzjoni ta' żoni ndustrijali.

Irrid nerġa' nenfasizza l-politika li t-tisħiħ fl-ekonomija hu wieħed mill-prijoritajiet ewlenin tagħna. Għalhekk, il-vot ta' Lm1,850,000 se jkun imsaħħaħ b'għadd ta' nċentivi fiskali oħra biex jolqtu oqsma speċifiċi li dan il-gvern jidhirlu għandhom jiġu mgħejjuna.

Talba kbira għall-fabbriki ġodda kif ukoll t-tip ta' investiment li qed ikollna, jitolbu fabbriki aktar sofistikati jew mibnija skond il-ħtiġijiet partikolari tal-klijenti. Dan wassal biex diġà hemm impenn għall-bini ta' fabbriki ġodda li jlaħħqu għall-Lm17-il miljun. Għalhekk, irid jinstab mezz alternattiv kif mhux biss niffinanzjaw l-impenji eżistenti fl-anqas żmien possibli iżda anke li nsibu metodu aħjar biex ninvestu f'fabbriki ġodda. Għalhekk, il-*Malta Industrial Parks Ltd.* sejra tistudja l-possibilità li tuża l-mudell li diġa' ħalla riżultati tajbin fil-bini ta' l-iskejjel u tmur għall-finanzjament privat.

Fil-qasam tal-*back-office industry*, sabiex inkomplu nkabbru dan is-settur se norganiżżaw, permezz tal-Korporazzjoni għat-Taħriġ u Impjiegi, korsijiet ta' taħriġ għall-ħaddiema li jaħdmu f'dawn l-oqsma. Qed inħejju wkoll inċentivi fiskali biex intaffu l-ispiża ta' min jimpjega ħaddiema minn dawn kif ukoll intaffu l-ispiża kapitali biex dan jibda jopera minn Malta.

Nemmnu ukoll li Malta għandha l-potenzjal ġeografiku li sservi ta' bażi ta' ħażna u tqassim tal-merkanzija għall-Mediterran kollu. Qed naraw x'partijiet mit-territorju Malti nistgħu nidentifikaw bħala "Żoni Ħielsa" skond ir-regolamenti doganali Ewropej. Qegħdin ukoll inħejju nċentivi fiskali biex ngħinu l-investiment kapitali f'dan il-qasam.

Kif stqarr il-gvern kemm-il darba, aħna nqisu s-sehem ta' l-ażjendi ż-żgħar fl-ekonomija tagħna bħala wieħed kruċjali. Diġà għandna diversi għajnuniet iżda naħsbu li hemm lok għal aktar għajnuna f'dan is-settur.

Fid-diskors tal-*budget* għall-2003 konna estendejna l-inċentivi għall-impriżi ż-żgħar billi nkludejna ntrapriżi li jħaddmu medja ta' ħames persuni u li t-*turnover* tagħhom ma jkunx aktar minn Lm250,000.

Dawn l-inċentivi kienu:

- in-nefqa li negozji żgħar jagħmlu fuq l-informatika tkun imnaqqsa mill-qliegħ fl-istess sena;
- negozji żgħar jibdew jieħdu l-ħlas lura tal-VAT fi żmien tletin jum mid-data tad-dikjarazzjoni tagħhom sakemm din tintbagħat fil-ħin.

- Il-gvern se jestendi l-iskemi li qed joffri llum lil dawk il-kumpaniji li jħaddmu anqas minn sitt *full-timers* għall-kumpaniji kollha li jħaddmu anqas minn ħdax il-*full timer*. Barra minn dan, mhux se nibqgħu ngħoddu lill-apprentisti jew lill-istudenti bħala mpjegati *full-time* biex b'hekk aktar kumpaniji żgħar ikunu jistgħu igawdu mill-inċentivi.

Ta' importanza kbira, irridu nerġgħu nagħmlu sforz biex inkabbru l-aċċess għall-*risk capital* għal min għandu idejat tajbin. L-ekonomija tagħna mhux se tikber jekk, biex tibda proġett, trid bilfors tfittex il-kapital minn self mill-bank li jkun garantit bi propjetà. Kompetituri tagħna qed jikbru minħabba li nvestituri privati huma disposti jafdaw l-investiment tagħhom f'ideat kummerċjali ġodda. Għalhekk, il-gvern se jinvesti Lm900,000, fuq medda ta' tliet snin, biex jinħoloq *Venture Capital Fund*. Biex inħajru dan l-investiment, se nagħtu lil kull investitur *tax credit* ta' parti mill-kapital investit u eżenzjoni parzjali fuq it-taxxa kapitali ġenerata minn dan l-investiment. Irrid nagħmilha ċara ħafna li qed ninċentivaw din l-inizjattiva bil-qawwi għax nemmnu li hi kruċjali jekk irridu li jkollna sors ta' finanzjament għall-intrapriżi tagħna. Iżda mhux se jkollna suċċess jekk mhux se nattiraw il-kapital privat.

Il-gvern se jniedi skema ta' darba li biha jaghti l-opportunità lill-operaturi biex jirregolaw ruħhom fil-kontijiet pendenti ta' VAT, billi jħallas l-ammont ta' VAT u nteressi sa żmien stabbilit u jekk jagħmlu hekk jiġu eżentati mill-ħlas ta' multa.

Il-gvern qed iqis bħala prijorità li jattira aktar attività ċinematografika u televiżiva lejn Malta. Il-mira hi li jkollna ritmu konsistenti ta'

produzzjonijiet f'Malta li jkattru aktar xogħol f'dan is-settur. Għalhekk, sejrin nipprovdu nċentivi biex inżidu l-kompetittività ta' pajjiżna f'dan il-qasam. Hawn l-inċentivi fiskali se jieħdu forma ta' tnaqqis fit-taxxa għall-investiment kapitali marbut ma' infrastruttura, tagħmir u faċilitajiet approvati, ħlas lura tal-VAT u tal-kontribuzzjoni sħiħa għas-sigurtà soċjali mħallsa f'Malta u 20% mit-taxxa fuq ċerti spejjes li jkollhom aktar minn 50% valur miżjud.

L-Industrija tas-Servizzi

It-Turiżmu u l-Kultura

It-turiżmu huwa wieħed mill-pilastri ewlenin tal-ekonomija Maltija. Biex dan jissaħħaħ jeħtieġ sforz effetiv u kollettiv.

Il-gvern qed jimmira għal żieda ta' bejn 100,000 u 150,000 turist sa l-2006-2007 jew aħjar għal żieda ta' 50,000 turist fis-sena għat-tliet snin li ġejjin b' akkomodazzjoni akbar f'lukandi *5-star*.

Il-gvern iddeċieda li l-Politika Strateġika għat-Turiżmu f'Malta għandha tindirizza żewġ għanijiet. L-ewwel għan hu li nżommu s-sehem tas-suq li għandna llum ta' turisti li jżuru Malta biex igawdu x-xemx u l-baħar u li jibbukjaw ma' aġenziji turistiċi stabbiliti u operaturi turistiċi speċjalizzati fuq Malta. It-tieni għan hu li nużaw aħjar r-riżorsi finanzjarji tagħna u l-isforzi tal-*marketing* tagħna biex niġbdu aktar turisti f'dawn l-oqsma:

i. turiżmu kulturali;
ii. turiżmu sportiv;
iii. turiżmu marbut mat-tagħlim tal-lingwi;
iv. turiżmu marbut mal-konferenzi;
v. Għawdex bħala destinazzjoni turistika;
vi. niċeċ oħra bħalma huma l-*cruise and stay*, saħħa u rtirar, *short breaks*, agro-turiżmu, gastronomija, ġrajjiet li jkunu qed iseħħu f'pajjiżna, u *yachting*.

- Hemm rabta ntima bejn il-wirt storiku tagħna u l-prodott turistiku li noffru bħala pajjiż. Huwa, għalhekk, doppjament importanti li nagħtu spinta lir-restawr u konservazzjoni tal-wirt kollu tagħna. Għaldaqstant bil-għan, li jkompli jsaħħaħ il-prodott turistiku malti l-gvern qiegħed iżid l-allokazzjoni ta' flus għall-*Heritage Malta* s-sena d-dieħla b' Lm400,000 għal Lm1,650,000 filwaqt li d-dħul ta' madwar Lm1 miljun kollu li tiġġenera hi se jibqa' għandha wkoll.

- Fil-kuntest ta' politika biex intejbu l-prodott tagħna, fil-ġimgħat li ġejjin il-gvern immexxi minni ser ikun qiegħed jieħu d-deċiżjoni dwar *golf courses* f'Malta u f'Għawdex.

- Barra minn dan, kif ser ngħid aktar 'il quddiem, ser nivvutaw Lm100,000 oħra biex jiġi mfassal il-proġett ta' restawr u konservazzjoni tat-tempji tal-Ġgantija ġewwa Għawdex biex ikun żviluppat il-prodott turistiku ta' Għawdex.

- Il-vot tal-Awtorita` Maltija għat-Turiżmu s-sena d-dieħla se jkun ta' Lm8 miljuni. Iżda, kemm-il darba l-ħidma tal-Awtorita` ġġib magħha żieda stabbilita' mill-gvern fin-numru tat-turisti li jżuruna, il-gvern ikun lest jalloka Lm500,000 oħra matul is-sena id-dieħla biex isaħħaħ l-isforzi tagħha. B'dan ukoll inkunu qed nagħtu bidu għall- kunċett ta' *performance targets* anki fl-istess entitajiet.

- Sadattant, il-gvern, filwaqt li għal darba oħra, qed iżomm stabbli r-rata tal-5% VAT għall-lukandi ser ikun qiegħed ifassal skema li biha ssir rifużjoni lill-organizzaturi ta' parti mill-ħlas ta' VAT fuq konferenzi internazzjonali li jsiru Malta.

- Fil-qasam tal-kultura jidhrilna li wasal iż-żmien li nikkonsolidaw l-istrutturi li għandna. Sabiex noħolqu aktar sinerġija u koordinament fil-ħidma tal-partijiet direttament involuti, iċ-Ċenrtru tar-Restawr f'Bighi se jidħol fir-responsabilita' tal-organiżżazzjoni tal-*Heritage Malta*. Iżda, l-aspett akkademiku ta' dan iċ-Ċentru jibqa' dejjem iseħħ fil-korsijiet organiżżati mill-Universita' ta' Malta jew il-Kulleġġ Malti tal-Arti, Xjenza u Teknoloġija.

- Sabiex inkomplu ninċentivaw aktar il-ħarsien tal-wirt kulturali ta' pajjiżna se neżentaw mit-taxxa f'livelli stabbiliti, l-għoti ta' donazzjoni lill-mużewijiet tagħna jew l-organiżżazzjoni

'Patrimonju Malti' u se noffru nċentivi fiskali lil min jagħmel xogħol ta' restawr ta' bini ta' wirt storiku.

- Aħna rridu nkomplu ninkoraġixxu t-talenti lokali fil-qasam mużikali. Għalhekk, sejrin nniedu skemi biex, mis-sena d-dieħla, dawk il-mużiċisti li jipprattikaw jew isegwu studji konnessi mal-mużika *tramite* istituzzjonijiet mużikali, inkluż Każini tal-Baned, ikunu ntitolati għal rifużjoni ta' 15.25% tal-valur tax-xiri ta' strumenti wżati f'tali okkażjonijiet.

Il-Qasam tas-Servizzi Finanzjarji

Il-qasam tas-servizzi finanzjarji kien ieħor li baqa' jespandi biex jipprovdi aktar opportunitajiet ta' xogħol u biex jiftaħ orizzonti ġodda għal dawk li joperaw f'dan is-settur. Il-qafas politiku, legali u regolatorju kompla jiżviluppa b'mod dinamiku mal-ħtiġijiet ta' settur finanzjarju modern li qed ikompli jkollu dejjem aktar dehra u orjentazzjoni internazzjonali.

Wara li daħħalna l-liġi ġdida dwar it-*Trust u Trustees* issa jmiss li ndaħħlu l-liġi tas-*securitisation*. Matul is-sena li ġejja beħsiebna nkomplu nagħtu l-ogħla mportanza lil dan is-settur. Għaldaqstant, il-Gvern beħsiebu li matul is-sena 2005, iressaq għall-konsiderazzjoni tal-Parlament liġi dwar is-*Securitisation* u dan b'konsultazzjoni mas-settur innifsu.

Il-gvern ser ikompli miexi fuq id-direttivi ta' l-Unjoni Ewropea fir-relazzjoni ma' kumpaniji b'kummerċ internazzjonali. Fl-istess ħin, iżda, Malta tesiġi li tiddefendi l-indipendenza tagħha fuq materji ta' tassazzjoni u żżomm mal proċeduri tal-*Code of Conduct Group* billi topera sistema ta' mputazzjoni kompleta. B'hekk, azzjonisti jgawdu kreditu fuq it-taxxa mputata fuq profitti mqassma minn kumpanija li tqassam id-*dividends*.

L-Istrateġija Nazzjonali dwar it-Teknoloġiji ta' l-Informazzjoni u l-Kommunikazzjoni

Matul dawn l-aħħar tliet snin, il-gvern qiegħed fuq nett fil-lista tal-prijoritajiet tiegħu l-għan li jtejjeb l-effiċjenza tas-servizz pubbliku b'aktar użu tat-teknoloġija tal-informatika. Il-gvern irid jara valur miżjud f'dawn is-servizzi pubbliċi li, allura, jirrendi aktar effiċjenza u produttività għas-settur privat u għall-pubbliku in ġenerali.

Għaldaqstant, il-gvern nieda l-Istrateġija Nazzjonali għat-Teknoloġiji tal-Informazzjoni u l-Kommunikazzjoni bil-għan li jimplimenta matul it-tliet snin li ġejjin. Dan hu proġett ambizzjuż li jżid l-importanza tat-teknoloġiji tal-informazzjoni u tal-kommunikazzjoni fil-gvern u t-titjib tal-produttività tagħna, u fil-kwalità tal-ħajja tal-Maltin.

L-istrateġija timmira li ġġib 90% tas-settur privat on-line mas-servizz pubbliku sat-tmiem l-2006. B'hekk, dawk l-industriji li jesportaw ikunu jistgħu jużaw is-servizzi pubbliċi elettronikament.

Dan it-titjib fit-teknoloġija tal-informazzjoni u l-kommunikazzjoni fis-servizz pubbliku għandu jinċentiva u jgħin l-industrija tagħna biex issaħħaħ l-investiment f'dawn it-tekonoloġiji bil-għan li ttejjeb l-effiċjenza u l-produttività tagħha.

L-istrateġija timmira li ġġib 50% tal-maltin li jużaw l-*internet* jieħdu s-servizzi pubbliċi tagħhom elettronikament sa tmiem l-2006.

Hawn ta' min isemmi li saħansitra fl-iskejjel ta' l-Istat din is-sena se jkun tlesta proġett li beda erba' snin ilu u li, b'mhux anqas minn 5,000 kompjuter fl-iskejjel kollha, l-istudenti kollha se jkollhom indirizz tal-*e-mail* kull wieħed. Dan jawgura tajjeb biex ikollna ġenerazzjonijiet futuri mhux biss familjari iżda wkoll imħarrġin biżżejjed fl-użu tal-informatika li saret għodda mportanti fil-ħajja ta' kull wieħed minna.

L-istrateġija timmira li ġġib 60% tal-maltin li jużaw l-*internet* imqabbda ma' *broadband connection* sa tmiem l-2006.

Sa tmiem l-2006 ukoll, Malta jkollha faċilitajiet eċċellenti fil-qasam tat-teknoloġiji tal-informazzjoni u tal-kommunikazzjoni li jkunu jaqdu l-ħtiġijiet tal-investitur barrani.

Nemmnu wkoll li l-ażjendi maltin, anke dawk żgħar, għandhom il-potenzjal li jiffjorixxu fis-suq dinji, kemm il-darba jagħrfu jużaw it-tekonoloġija u t-tkattir ta' l-*internet* biex jaħdmu aħjar. Għalhekk:

- Ser noffru inċentivi fiskali lil dawk il-kumpaniji li se joħolqu jew itejbu sistemi ta' kummerċ u bejgħ elettroniku kif ukoll dawk li jinvestu biex itejbu l-produttività tagħhom permezz tat-teknoloġija.

- Barra minnhekk, se niżviluppaw *trustmark scheme* biex min jixtri minn fuq l-*internet* mingħand kumpaniji Maltin, ċertifikati minn din l-iskema, jkollu rasu mistrieħa li qed jixtri prodott leġittimu u li t-transazzjoni qed issir f'ambjent ta' sigurtà.

Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali għall-Impjiegi

Bl-iskop li ngħinu t-tkabbir ta' l-ekonomija u l-ħolqien ta' l-impjiegi, l-gvern qed jivvota Lm1 miljun oħra għal miżuri biex jitwettqu diversi inizjattivi li qed nipproponu fil-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali għall-Impjiegi (NAP) li diġà ġie ppubblikat u mqassam lill-Onorevoli Membri. Ftit ġranet ilu, l-Kamra approvat l-Estimi ta' Nfiq tal-Korporazzjoni ta' Xogħol u Taħriġ (ETC) li, bejn il-vot allokat lilha ta' Lm2.6 miljun, il-fondi ta' Lm1.5 miljun mill-Fond Soċjali Ewropew għal diversi proġetti, u l-Lm1 miljun għan-NAP, ser tkun qed tiġġestixxi servizzi u programmi ta' aktar minn Lm5 miljuni favur il-ħaddiema.

Il-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali għall-impjiegi jipprovdi total ta' 81 miżura minsuġin b'mod ko-ordinat bejn diversi aġenziji u dipartimenti tal-gvern, ewlenin fosthom l-ETC, il-*Malta Enterprise*, il-Ministeru għal Għawdex, it-Turiżmu u s-settur edukattivi.

Fost dawn il-miżuri nsibu:

- Miżuri preventivi mandatorji li jaħsbu biex fuq bażi kemm jista' jkun personalizzata kull persuna tingħata gwida effettiva biex issib ix-xogħol.

- Miżuri attivi mandatorji li jpoġġu lil min qed jirreġistra fi skemi ta' taħriġ u ta' xogħol, fosthom skemi ta' *traineeship* ta' bejn 13 u 52 ġimgħa f'oqsma ta' xogħol partikolari skond id-domanda tas-suq tax-xogħol, kif ukoll fi skemi ta' xogħol fil-komunità. F'uħud minn dawn l-iskemi, min iħaddem jingħata għotjiet għat-taħriġ jew sussidji li jammontaw għal nofs il-paga minima jew is-salarju għall-perjodu tat-taħriġ/xogħol jew parti minnu.

- *Training and Employment Exposure Scheme,* proġett finanzjat bl-għanjuna tal-Fond Soċjali Ewropew li jimmira li jħarreġ 400 persuna ta' 40 sena jew aktar li qed jirreġistraw għax-xogħol billi jpoġġihom fuq taħriġ u xogħol għal perjodu ta' sena bl-iskop li jirrintegrahom fis-suq tax-xogħol.

- *Childcare Project* li minbarra taħriġ jaħseb ukoll biex iniedi pakkett ta' inċentivi għall-kumpaniji li jwaqqfu u jmexxu servizz ta' ħarsien u kura għal ulied l-impjegati tagħhom.

- *Supported Employment Scheme* li ser taħseb biex tappoġġja b'mod speċjali persuni b'diżabilità li qed jirreġistraw għax-xogħol. L-ETC ser tipprovdi appoġġ temporanju jew

permanenti permezz ta' *job coaching*, assistenza personali, u inċentivi finanzjarji lil min iħaddem.

- Proġett speċjali għal Għawdex fejn jingħata servizz ta' appoġġ lin-negozji ż-żgħar, taħriġ lil min irid jarma għal rasu, korsijiet intensivi fl-industrija tat-turiżmu, u miżuri oħra għal min ikun qed jirreġistra għax-xogħol.

- Sallum ħaddiem *full-time* jew persuna *self-employed* kienet eleġibbli għall-rata ta' taxxa fissa ta' 15% fuq il-qliegħ mit-tieni impieg, sa dħul massimu ta' Lm3,000. B'seħħ mill-ewwel ta' Jannar tas-sena d-dieħla, koppja li tagħżel li tkun intaxxata b'komputazzjoni konġunta, ser ikollha d-dritt li tibbenefika minn dan l-istess trattament.

- Mill-ewwwel ta' Jannar 2005, nisa li kienu inattivi mid-dinja tax-xogħol għal aktar minn ħames snin se jiġu mogħtija eżenzjoni mit-taxxa ta' darba għall-ewwel sena li jirritornaw lura għax-xogħol.

IT-TIENI PRIJORITÀ - L-EDUKAZZJONI

Il-Gvern ilu li għaraf bil-fatti kemm l-edukazzjoni hija l-fus li madwaru jseħħ kull żvilupp. L-iżvilupp li wettaqna f'kull saff u qasam tas-sistemà edukattiva qed jagħti riżultati tajbin li huma kruċjali għall-ekonomija ta' pajjiżna u l-iżvilupp soċjali u kulturali tal-poplu tagħna. Qatt daqs issa ma kellna daqstant żgħażagħ u adulti li jkomplu l-istudji u t-taħriġ tagħhom wara li jkunu komplew l-edukazzjoni obbligatorja. Iżda, il-pajjiż jeħtieġ ħafna aktar nisa u rġiel, Maltin u Għawdxin, u jekk jista' jkun lil kulħadd, li jkollhom l-aqwa u l-ogħla żvilupp possibbli ta' l-intelliġenza u t-talenti tagħhom.

Għas-sena d-dieħla, fl-edukazzjoni biss, il-gvern qed jistmà investiment ta' xejn anqas minn Lm103 miljuni. Din l-ispiża rikurrenti u kapitali għall-edukazzjoni se tkun Lm13-il miljun aktar minn dik li approvajna għal 2004.

Analiżi kritika ta' dan il-qasam turi li, filwaqt li l-politika u l-istrateġiji li ħaddimna fl-aħħar ħmistax-il sena taw ħafna frott bnin li mingħajru pajjiżna qatt ma seta' jilħaq il-kwalità ta' ħajja li laħaq, issa hemm ħtieġa urġenti ta' tiġdid tas-sistema edukattiva minn isfel sa fuq biex nassiguraw kwalità u *standards* aħjar għall-poplu kollu tagħna. Hu, għalhekk, li l-gvern qed ikompli jagħti l-ogħla priorità lill-edukazzjoni.

- Il-gvern jitlaq mill-punt li kulħadd f'Malta jaqbel ma' din il-priorità u kulħadd lest li, fid-diversità ta' l-ideat, iħares lejn l-edukazzjoni mill-lenti tal-interess nazzjonali u l-ġid komuni. Dan il-qbil nazzjonali għandu jkun il-bażi biex tul din is-sena jinkiseb konsensus l-aktar wiesà possibbli għar-riformi meħtieġa f'dan is-settur.

- Il-gvern qed iħares mill-ġdid lejn l-edukazzjoni bikrija sa mit-twelid. Il-gvern jemmen li ħadd ma jistà, jew għandu, jieħu post il-ġenituri fit-trobbija u l-edukazzoni tal-ulied fi ħdan il-familja. Iżda, fejn il-ġenituri ma jkunux jistgħu jagħmlu mod

ieħor, kif ukoll minħabba mpenji dejjem jiżdiedu ta' xogħol ikun jeħtiġilhom jafdaw l-uliedhom f'ċentri ta'kura għat-tfal żgħar.

- Għalhekk, il-gvern beħsiebu jirregola l-kwalità ta' dawn il-faċilitajiet biex ikun żgurat is-sigurtà u l-ħarsien kif ukoll l-iżvilupp edukattiv tat-tfal.

- Il-gvern beħsiebu wkoll iniedi riforma biex itejjeb u jsaħħaħ it-tmexxija u l-kwalità ta' l-iskejjel primarji u sekondarji ta' l-Istat. Il-gvern jaf li ġenituri u għalliema jridu proċess bl-anqas skossi u b'aktar kontinwità fil-mixja edukattiva ta' uliedhom. Nemmnu li l-pass importanti f'din id-direzzjoni huwa aktar awtonomija f'qafas miftiehem ta' tmexxija ta' l-iskejjel tal-Istat minsuġa fi gruppi, flimkien ma' strutturi ċentrali li kapaċi jirregolaw u joperaw b'mod aktar effettiv.

- Għal dan l-iskop, il-gvern qed jibda billi jalloka s-somma ta' Lm200,000 speċifikament biex jiġi mniedi l-Programm ta' Riforma Edukattiva f'qafas ġdid ta' edukazzjoni tul il-ħajja. Fil-ġejjieni qrib ser jiġi ppubblikat dokument għad-diskussjoni dwar proposti ta' ristrutturar f'dan il-livell tas-sistema edukattiva.

- Il-gvern jaf ukoll kemm huma kruċjali l-istrutturi, l-faċilitajiet u l-ambjent ta' l-iskejjel. Huwa, għalhekk, li l-gvern jibqa' kommess għall-pjan tiegħu ta' bini u mmoderniżżar ta' l-iskejjel kollha ta' l-Istat biex fuq firxa ta' snin l-iskejjel kollha jkunu tal-kwalità meħtieġa. Filwaqt li din is-sena il-gvern qed jalloka s-somma kapitali ta' Lm3.2 miljun, bejn il-*Foundation for Tomorrow's Schools* u t-tagħmir u t-tekonoloġija ta' l-informatika fl-iskejjel tal-gvern, bl-arranġamenti finanzjarji eżistenti bejn il-gvern u l-*Foundation for Tomorrow's Schools* hu mistenni li l-programm ta' investiment f'bini u mmoderniżżar

ta' skejjel fis-sena 2005 jammonta b'kollox għal aktar minn Lm6 miljuni.

- Irrid insemmi ukoll il-vot ta' Lm11.5 miljuni li l-gvern qed jipproponi għall-iskejjel tal-Knisja, somma li hi miljun u kwart aktar minn dik li vvutajna għal din is-sena.

- Settur li jippreżenta sfidi partikolari huwa dak post-sekondarju, vokazzjonali u terzjarju. Il-politika tal-gvern f'dan is-settur tant qed ikollha suċċess li n-numru taż-żgħażagħ li qed jifhmu l-bżonn li jkomplu l-istudju u t-taħriġ tagħhom wara li jagħlqu s-sittax-il sena żdied minn sena għall-oħra. B'danakollu, Malta għad jonqosha sew, biex tilħaq ir-rata ta' parteċipazzjoni fi programmi edukattivi ta' żgħażagħ taħt it-tnejn u għoxrin sena u adulti kif meħtieġ fl-ekonomija tal-lum. Huwa ċar li l-policies u l-istrateġiji li ħaddimna f'dawn l-aħħar ħmistax-il sena issa taw il-frott tagħhom u jeħtieġ li jiġu sostnuti, aġġornati u riformati.

- Il-gvern hu konxju tal-bżonnijiet immedjati f'dan is-settur u, għaldaqstant, għas-sena d-dieħla qed jipproponi żieda fil-vot rikurrenti ta' l-Università, l-*Junior College*, u l-MCAST ta' ftit anqas minn Lm2 miljuni, għas-somma globali ta' Lm17-il miljun.

- Barra minn hekk, il-gvern ser jerġa' jinvesti s-somma kapitali ta' Lm720,000 fl-Università u ta' Lm900,000 fl-MCAST.

Barra minn dan, qegħdin nivvutaw is-somma ta' kważi Lm9 miljuni għall-Għotjiet ta' Manteniment lill-Istudenti fis-settur post-sekondarju, vokazzjonali u terzjarju.

Iżda, il-gvern issa jrid iġedded l-istituzzjonijiet u joħloq bażi ġdida għall-ġejjieni tal-finanzjament sew ta' l-Università kif ukoll ta' l-*MCAST*, l-*ITS* u s-settur post-sekondarju kollu, inkluż l-appoġġ

finanzjarju li jirċievu l-istudenti. Kien, għalhekk, li l-gvern ħejja rapport dwar il-Finanzjament ta' l-Edukazzjoni Ogħla ta' l-Istat li diġà ġie ppubblikat u tqassam lill-Onorevoli Membri. Il-gvern iqis li r-rapport jagħti stampa fattwali tas-sitwazzjoni u tad-direzzjoni ġdida li għandha tiġi kkunsidrata. Issa bdejna djalogu miftuħ biex insibu l-akbar konsensus possibli għad-deċiżjonijiet li jridu jittieħdu.

Bl-iskop li l-gvern iwettaq aħjar dawn ir-riformi ser iwaqqaf Kummissjoni Nazzjonali għall-Edukazzjoni Ogħla u diġà qed jieħu l-passi biex dan is-settur jitpoġġa fuq is-sistema ta' *budgets zero-based*, rikurrenti u kapitali, ta' tliet snin.

Minbarra bażi ġdida ta' finanzjament għal dan is-settur, il-gvern ser idaħħal ukoll sistemi ġodda ta' verifika u evalwazzjoni biex l-istituzzjonijiet edukattivi, mill-iċken sal-ogħla livell, jagħtu rendikont sħiħ tal-kwalità tal-ħidma u r-riżultati kif ukoll tan-nefqa tagħhom.

L-iSport

L-attività sportiva hija wkoll parti ntegrali minn dan ix-xenarju.

- Għalhekk, il-Kunsill Malti għall-Isport ser jingħatawlu fondi li jammontaw għal Lm1.3 miljuni. Matul is-sena li ġejja għandhom ikunu ġew finalizzati l-pjanti u d-dokumenti għall-ħruġ għall-offerti għall-kostruzzjoni tal-kumpless sportiv reġjonali ħdejn l-iskola l-ġdida li qed tinbena fil-limiti ta' Ħal Kirkop.

- Barra minn hekk, il-Kunsill ngħata direzzjoni sabiex jiżviluppa proposta ta' sħubija bejn il-gvern u l-privat biex kemm jista' jkun malajr jkun disinjat u mibni l-kumpless sportiv reġjonali fin-naħa ta' fuq ta' Malta.

It-Tielet Prijorità: L-Ambjent

L-Immaniġġjar tal-Ambjent

L-iżvilupp ta' pajjiż ma jitkejjilx biss f'termini finanzjarji iżda wkoll fit-titjib tal-kwalità tal-ħajja tal-popolazzjoni tiegħu. Biex niżguraw li l-kwalità tal-ħajja tagħna titjieb u biex nagħmlu lil pajjiżna isbaħ milli hu, jeħtieġ li, flimkien mal-kompetittività, intejbu wkoll l-ambjent.

Matul din is-sena, għamilna ħafna sforzi mhux biss biex intejbu l-ambjent iżda wkoll biex niżguraw li dawk kollha li qed jaħdmu fil-qasam ambjentali jagħmlu dan b'mod miftiehem u ko-ordinat u li t-titjib ambjentali jkun maħsub u żviluppat b'mod strateġiku. B'hekk, niżguraw li dawn l-isforzi jkunu mmirati lejn il-prijoratijiet ambjentali tal-gżejjer tagħna pass pass mal-impenji tagħna nternazzjonali.

Il-prijoritajiet ambjentali tagħna għas-snin li ġejjin se jġibu magħhom bidla, fost oħrajn, fl-oqsma tal-immaniġġjar tal-iskart, tal-kwalità tal-arja, tal-kwalità tal-ilma u bio-diversità.

- Għat-tliet snin li ġejjin hemm investiment ta' madwar Lm13.8 miljuni biex jinbnew il-faċilitajiet neċessarji. Dawn il-faċilitajiet huma maħsuba li jirċievu u jittrattaw skart iġġenerat mid-djar u minn entitajiet kummerċjali u ndustrijali. Ammont sostanzjali minn dan l-investiment, li jlaħħaq madwar 75% ser jiġi ffinanzjat minn Fondi ta' l-Unjoni Ewropea iżda dan ma jinkludix l-ispiża rikurrenti biex nimmaniġġjaw dawn il-faċilitajiet.

- Matul is-sena 2005, il-gvern ser jagħti kuntratt għall-proġett sabiex jissaħħu xi ġnub tal-miżbliet li huma dgħajfa kif ukoll jinġabru l-gassijiet ħerġin mill-miżbliet antiki tal-Magħtab, Qortin u Wied Fulija, jintfew in-nirien u jibda' l-proċess ta' riabilitazzjoni.

- Fil-frattemp, il-gvern ser ikompli jestendi l-inizjattivi għas-separazzjoni ta' skart mid-djar. In-numru ta' *bring-in sites* fl-iskejjel u fil-lokalitajiet tagħna se jkompli jiżdied sabiex l-inkonvenjent għal min irid jipparteċipa jitnaqqas.

- Se jiġu żviluppati wkoll siti fejn wieħed jista' jiddisponi minn skart goff; dan ukoll b'għajnuna finanzjarja mill-Unjoni Ewropea.

Is-sena d-dieħla se nwettqu xogħolijiet infrastrutturali kbar fil-qasam tal-iskart likwidu.

- Se jitwaqqfu żewġ impjanti għat-tisfija tad-drenaġġ, waħda f'Għawdex u oħra fit-tramuntana ta' Malta. L-impjant ta' Għawdex se jkun jiswa Lm1.67 miljuni li minnhom Lm1.3 miljuni se jkunu ffinanzjati mill-Fondi tal-*Pre-Accession* tal-Unjoni Ewropea. L-impjant tat-tisfija fit-tramuntana ta' Malta mistenni jiswa' madwar Lm5 miljuni li tliet kwarti minnhom se jkunu ffinanzjati mill-Ħames Protokoll Finanzjarju Taljan.

Qasam ieħor hu dak li nnaqqsu kemm nistgħu l-effett negattiv ambjentali fuq is-saħħa. Hawn qed isir ħafna xogħol fir-rigward tal-moniteraġġ tal-kwalità tal-arja u tal-ilma. L-għan hu li, fi żmien qasir ikollna tliet ċentri għall-moniteraġġ tal-arja.

Fil-qasam tal-bio-diversità ġew identifikati bl-għajnuna tal-Unjoni Ewropea u tal-Ġnus Magħquda madwar 26 lokalità f'Malta u 10 f'Għawdex barra Kemmuna, il-Gżejjer ta' San Pawl u Filfla fejn tkun protetta n-natura kif ukoll l-ewwel żona ta' Protezzjoni fil-Baħar (*Marine Protected Area).*

Malta għandha klima ideali għall-ġenerazzjoni tal-enerġija alternattiva bħal dik mix-xemx u r-riħ. Għal dan il-għan, l-Awtorità Maltija dwar ir-Riżorsi qed tfassal *policy* dwar l-enerġija alternattiva f'pajjiżna. Diġà sar abbozz ta' din il-*policy* dwar l-enerġija li hu bbażat fuq l-

obbligi ta' Malta mal-Unjoni Ewropea. Din il-politika għandha twassal biex tkun magħrufa liema hi l-aħjar sistema li tista' tintuża f'pajjiżna.

Ħlas ta' Darba Waħda fuq ix-Xiri ta' *Solar Heating Energy Savers* u l-Akkwist ta' Karozza Taħdem bl-Elettriku

Pass ieħor konkret li qed jieħu dan il-gvern biex ikompli jinċentiva l-użu ta' enerġija alternattiva hu dak dwar l-installazzjoni ta' *solar water heaters.*

Fid-Diskors tal-*Budget* 2001, il-gvern ħabbar tnaqqis fir-rata tal-VAT fuq apparat ta' enerġija alternattiva bħal *solar water heaters* u *solar panels,* minn 15% għal 5%.

Iżda, fl-1 ta' Mejju 2004, b'konformità mar-regoli fl-Unjoni Ewropea, din ir-rata telgħet lura għall-għola rata applikabbli, jiġifieri dik ta' 18%.

- B'effett mill-1 ta' Jannar li ġej, il-gvern se jagħti lura fi ħlas ta' darba ammont ekwivalenti għal 15.25% tal-valur CIF, sakemm dan il-ħlas ma jkunx aktar minn Lm50, fuq ix-xiri minn *household* ta' prodott li jaħdem bl-enerġija solari.

Tajjeb wieħed isemmi hawn, li l-Korporazzjoni *Enemalta* wkoll qed tagħti nċentiv ieħor li jissarraf fl-ewwel installazzjoni b'xejn tal-*mains* tal-elettriku f'dar ġdida fejn ikun imqiegħed apparat bħal *solar heaters* u *solar panels*.

- Fir-rigward ta' karozzi jaħdmu bl-elettriku, ukoll b'effett mill-1 ta' Jannar li ġej, il-gvern se jagħti lura fi ħlas wieħed ammont ekwivalenti għal 15.25% tal-valur tax-xiri ta' l-istess karozza, sakemm dan il-ħlas ma jkunx aktar minn Lm500.

Riċiklaġġ ta' Żejt tal-Ikel f'*Bio-diesel*

Bħala parti mill-isforzi tiegħu biex iħares l-ambjent, il-gvern qed ifittex sorsi alternattivi ta' enerġija. Wieħed minn dawn is-sorsi hu dak tal-*bio-diesel* – prodott li hu maħdum miż-żjut tal-ikel u mix-xaħmijiet li jinġabru mill-fdalijiet tat-tisjir fl-industrija tal-*catering* kif ukoll minn fdalijiet ta' annimali maqtula fil-biċċerija u fl-industrija tal-laħam.

Dan il-materjal ikun proċessat u jitħallat mal-*gas-oil* normali biex jipproduċi l-*bio diesel*. 20% mill-prodott finali jkun ġej minn dan is-sors.

L-użu ta' dan is-sors qed jilħaq żewg għanijiet ewlenin – l-ewwel, li dawn iż-żjut u xaħmijiet ma jiġux skartati għad-dannu tal-ambjent u tas-sistema tad-drenaġġ u, t-tieni, li meta jintużaw kif qed insemmi, ma jarmux emmisjonijiet fl-arja li meta jkunu qed jinħarqu jniġġzu l-arja u jagħmlu ħsara lil saħħitna.

Għaldaqstant, il-gvern qed jaħseb biex, eventwalment, jagħti eżenzjoni mill-ħlas tad-dazju fuq is-sisa fuq dik il-parti mill-*bio-fuel* jiġifieri 20% tal-prodott finali. Din l-eżenzjoni hi maħsuba li tingħata f'kuntest ta' programm ta' żvillupp mifrux fuq numru ta' snin bil-għan li sservi ta' nċentiv għall-produzzjoni kummerċjali ta' dan il-prodott.

Il-Prinċipju ta' Min Iħammeġ Iħallas

L-ispiża totali għall-immaniġġjar tal-iskart se tkun iffinanzjata parti minn fondi mill-Unjoni Ewropea, parti minn fondi pubbliċi u parti mid-dħul li qed niġġeneraw minn din il-kontribuzzjoni.

Kif kien tħabbar fil-*budget* tas-sena l-oħra, din is-sena, daħal fis-seħħ l-Att dwar l-Eko-Kontribuzzjoni li jimplimenta l-ħlas ta' din il-kontribuzzjoni fuq numru ta' prodotti.

Issa, qed nersqu lejn fażi oħra bħala sehem mill-istess regolamenti, jiġifieri t-twaqqif ta' Kummissjoni teknika b'kompetenzi varji dwar l-amministrazzjoni ta' dan il-ħlas.

Qegħdin nimmiraw li l-importaturi u l-produtturi stess joħolqu inċentiv jew motivazzjoni għall-konsumatur biex dan ireġġa' lura minn fejn xtrah il-kontenitur tal-prodott użat taħt skemi mnedija mill-istess importatur jew produttur. Kemm-il darba dawn jassumu din ir-responsabilità bl-akbar impenn u effiċjenza, allura jkunu eżenti mill-ħlas tal-eko-kontribuzzjoni. Sakemm dawn l-iskemi jkunu maħsuba u mħaddma sew, l-industrija maltija tibbenefika mill-vantaġġ tas-suq li jseħħ minn tmexxija għaqlija, ambjentali u mill-kapaċità li jeħles mill-ħlas ta' din il-kontribuzzjoni.

Hu stmat li s-sena d-dieħla din l-ispiża għall-immaniġġjar tal-iskart u l-ħarsien tal-ambjent sejra tirdoppja minn Lm3 miljuni għal Lm6 miljuni. Għalhekk, mill-1 ta' Jannar li ġej ser tiżdied il-lista ta' oġġetti li fuqhom titħallas il-kontribuzzjoni, inkluż basktijiet tal-plastik u kontenituri ta' prodotti u oġġetti li jħallu impatt fuq il-volum ta' skart ġenerat f'pajjiżna. Id-dħul minn din iż-żieda fil-kontribuzzjoni s-sena d-dieħla mistenni jitla' għal Lm2 miljuni.

Dawn il-prodotti, minn barra basktijiet tal-plastik, jinkludu kontenituri tal-plastic għal *shampoos* u *toothpaste*, kontenituri tal-*plastic* għal-likwidu tat-tindif, saqqijiet, skrataċ u munizzjon, oġġetti tal-plastik tal-kċina, *chewing gum* u numru ta' prodotti eletroniċi oħra.

Tajjeb wieħed jgħid li madwar 52 miljun basket tal-plastic jintużaw kull sena, li l-parti l-kbira minnhom jispiċċaw jintremgħu.

Wara l-għeluq tal-Magħtab u f'Tal-Fulija f'Malta u l-Qortin f'Għawdex fl-1 ta' Mejju ta' din is-sena issa jeħtieġ ninvestu bil-kbir biex nibnu l-faċilitajiet moderni li għandna bżonn biex nipproċessaw l-iskart li niġġeneraw aħna stess.

Agrikultura u Sajd

Għas-settur agrikolu, f'dawn it-32 xahar sa tmiem l-2006, Malta qed tħaddem programm li se jkun jiswà total ta' madwar Lm15-il miljun li minnhom Lm12-il miljun jingħataw lilha mill-Fond Ewropew għall-Gwida u Garanzija Agrikola. Il-kumplament, jiġifieri madwar Lm3 miljuni, jinħarġu mill-gvern malti. Wieħed irid jifhem li l-investiment f'dan is-settur huwa nvestiment dirett ukoll għall-ambjent ta' pajjiżna. Dawn il-fondi se jmorru biex jiffinanzjaw prijoritajiet fosthom:

- l-immoderniżżar tal-oqsma agrikoli fejn għandhom x'jaqsmu l-kwalità u l-kompetittività kemm mill-bdiewa u r-raħħala;
- l-promozzjoni ta' metodi ta' produzzjoni li ma jagħmlux ħsara lill-ambjent filwaqt li jipproteġu l-patrimonju rurali;
- l-implimentazzjoni tal-Pjan ta' Żvilupp għall-Qasam Agrikolu.

Qegħdin ninvestu wkoll fil-qasam tas-sajd anke bl-għajnuna li ġejja mill-Unjoni Ewropea sabiex is-sajjieda tagħna jimmoderniżżaw l-opri tal-baħar tagħhom. Il-gvern qiegħed jinvesti wkoll fl-infrastruttura marbuta mà dan is-settur.

Aktar dettalji jinsabu f'Tabella Numru 2 f'dan id-Diskors li nitlob il-Kamra li tieħu b'moqrija.

Titjib u Tisbieħ tat-Toroq

Ma nistax ma nsemmix ukoll it-titjib kbir li qed isir fit-toroq ta' pajjiżna b'investiment totali ta' mhux anqas minn Lm14.4 -il miljun fis-sena.

Nixtieq ukoll nenfasiżża l-impenn tal-gvern li jkompli jsebbaħ id-dehra ta' l-ibliet u rħula ta' pajjiżna fi proġetti ta' tisbieħ. Għal dan il-

għan il-Gvern qed jivvota s-somma ta' Lm2.4 miljuni bħala spiża kapitali, bl-allokazzjoni ta' Lm200,000 għal xiri ta' apparat biex b'hekk nużaw aħjar ir-riżorsi umani disponibbli fid-Diviżjoni tax-Xogħolijiet Pubbliċi.

Għawdex

Il-miżuri kollha li semmejt qabel huma kollha relatati direttament jew indirettament mal-gżira ta' Għawdex. Madanakollu, l-gvern jerġa' jtenni li Għawdex irid ikollu attenzjoni partikolari.

Il-gvern għandu tliet prijoritajiet li huma:

- li ntaffu kemm nistgħu l-problemi ta' periferalità u ta' insularità doppja;
- li nsaħħu l-ekonomija tal-gżira; u
- li nnaqqsu l-fraġilità soċjali tal-komunità Għawdxija.

Fost il-miżuri konkreti li jridu jitwettqu f'Għawdex hemm:

- il-bini ta' *golf course*;
- il-bini ta' aktar faċilitajiet ta' rmiġġ għall-jottijiet;
- casino f'Għawdex;
- aktar *dive-sites* artifiċjali u *recompression chamber*;
- it-tkomplija tal-proġett għall-portijiet tal-Imġarr u ċ-Ċirkewwa
- ċentru tà nkubazzjoni għat-twaqqif ta' negozji żgħar fl-oqsma ta' l-artiġjanat u tat-teknoloġija ta' l-informatika;
- bini mill-ġdid ta' toroq;
- skemi ta' mpjiegi u taħriġ għall-ħaddiema; u
- il-Proġett ta' *Chambray* u il-Proġett tal-Ġgantija.

Dawn il-proġetti jibdew jitwettqu fix-xhur li ġejjin u huma ko-ffinanzjati, fost proġetti oħra, minn fondi ta' l-Unjoni Ewropea.

Il-gvern qed jaħdem ukoll fuq strateġija ġdida għat-tisħiħ tal-industrija u l-kummerċ f'Għawdex u qed iħejji pakkett ġdid ta' għodda finanzjarja bil-għan li jagħmel tajjeb għall-iżvantaġġi li dawn l-oqsma jbatu minnhom f'Għawdex minħabba l-insularità doppja, il-periferalità u ċ-ċokon tas-suq fil-gżira.

Finalment, il-gvern jiddikjara li m'hemm l-ebda ħsieb li jżid it-tariffi tal-*Gozo Channel Co. Ltd* minnħabba l-VAT.

Miżuri Fiskali

Il-Prezz taż-Żejt u l-Impatt fuq l-Ispiża Pubblika

Ma nistgħux naħarbu mir-realtà li d-dinja qegħda tiffaċja minħabba ż-żieda fil-prezz taż-żejt.

Kulħadd jaf li l-qagħda ekonomika nternazzjonali tul din l-aħħar sena kienet karatterizzata minn inċertezza kbira minnħabba fil-prezz taż-żejt. Malta tuża biss żjut biex tiġġenera l-elettriku u allura bilfors li l-*Enemalta* ħasset l-impatt taż-żieda eżorbitanti fil-prezz.

Mill-1998 'l hawn il-prezz ta' l-elettriku u l-ilma ma ċċaqlaqx waqt li ogħla l-prezz tal-kompetituri nternazzjonali tagħna. Iż-żieda fil-prezzijiet internazzjonali taż-żjut li se tkun seħħet sa l-aħħar ta' din is-sena mhux ser tgħaddi fuq il-konsumatur, iżda se tkun kollha assorbita mill-*Enemalta* u l-Korporazzjoni għas-Servizzi ta' l-Ilma (KSI). Dan ifisser li, waqt li l-kompetituri ta' l-industrija Maltija qed iħallsu kontijiet ogħla, l-kompetittività tal-prodotti Maltin ingħatat vantaġġ ieħor. Dan ifisser ukoll li l-*Enemalta* se tassorbi mal-Lm14-il miljun. Din hija l-kelma li kont tajt f'Awwissu ta' din is-sena u hekk fil-fatt għamilna. Għamilna dan filwaqt li xorta lħaqna l-miri finanzjarji għal din is-sena.

Irrid infakkar li l-aħħar ċaqliq fil-prezzijiet ta' l-elettriku u l-ilma li kellna f'Malta kien ċaqliq ta' tnaqqis u mhux tà żieda. Dak in nhar, il-gvern immexxi mill-Partit Nazzjonalista reġġa' lura ż-żidiet qawwija li kien impona l-gvern preċedenti u li ma kellhom x'jaqsmu xejn mal-prezz internazzjonali taż-żejt.

Dak in-nhar, il-gvern ta' dak iż-żmien, żied ir-rati ta' l-elettriku u l-ilma b'mod goff fejn, għal xi konsumaturi, l-kont tad-dawl kien tlett darbiet aktar milli kien qabel. Dan, minnbarra l-introduzzjoni ta' taxxa bieb bieb li suppost tħallas għall-ispiża tal-manutenzjoni tad-drenaġġ. Fl-1997, il-gvern ta' dak iż-żmien kien għolla bi kważi 90% l-

kont tad-dawl u l-ilma tà familja ta' tlett persuni b'konsum medju. Wara l-elezzjoni ta' l-1998 il-gvern niżżel din iż-żieda għal 19%.

Meta l-gvern Laburista ntroduċa dawn iż-żidiet fl-1997, il-prezz internazzjonali taż-żejt kien bejn wieħed u ieħor US$ 12-il barmil. Din is-sena, l-prezz internazzjonali taż-żejt qabeż il-US$ 50.

Il-gvern illum għadu tal-fehma li għandu jibqa' mpenjat bis-sħiħ biex kull sena jnaqqas l-ispejjeż amministrattivi u l-ineffiċċjenzi fl-Enemalta u fil-Korporazzjoni għas-Servizzi tal-Ilma. Kull sena, mill-1998 'l hawn li m'għolewx ir-rati tad-dawl u l-ilma, żdiedet il-pressjoni fuq l-Enemalta u l- Korporazzjoni għas-Servizzi tal-Ilma. Filwaqt li wieħed ma jistax jiċħad il-fatt li l-Enemalta m'għandiex kontroll fuq il-prezz internazzjonali taż-żejt, il-gvern irid jiżgura li kull minn qed jiġi mitlub iħallas iżjed jagħmel dan minħabba iż-żieda fil-prezzijiet internazzjonali taż-żejt u mhux minħabba ineffiċjenza.

Fl-2005, l-Enemalta mistennija tonfoq Lm48 miljun biex tħallas għaż-żjut għall-elettriku. Dan ifisser li l-impatt taż-żieda fil-prezzijiet internazzjonali taż-żejt fuq l-Enemalta għall-2005 hu proġettat li jkun ftit aktar minn Lm16-il miljun.

Ma rridux inqisu biss l-impatt fuq l-Enemalta. Kwart ta' l-elettriku kollu ġġenerat għal skopijiet industrijali jintuża mill-Korporazzjoni għas-Servizzi ta' l-Ilma biex tibdel l-ilma baħar fl-ilma tax-xorb.

Ħarxa kemm hi ħarxa, din hi r-realta u rridu nindirizzawha.

Fid-diskussjoniet li kellna mal-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali, il-gvern għamel numru ta' impenji li tajjeb li ntenni hawn.

M'aħniex se niġbru lura s-sittax –il miljun lira mingħand il-konsumatur li rrizultat miż-żieda fil-prezz taż-żejt. Il-Gvern iddeċieda li l-Enemalta ser ikollha tassorbi Lm8.3 miljuni minn din iż-

żieda u tgħaddi biss Lm7.7 miljuni lil-konsumatur. Ser inwaqqfu wkoll kumitat konsultattiv magħmul minn ekonomisti, esperti fil-qasam taż-żjut u rappreżentanti tal-Bank Ċentrali biex jagħti pariri dwar kif l-aħjar li nixtru ż-żejt biex insibu l-aktar prezzijiet li jaqblu għalina. Il-mod li bih jinxtara iż-żejt m'għandux jibqa' *issue* politiku.

F'Malta għandna madwar 11,000 dar meqjusa bħala każijiet soċjali li llum iħallsu medja ta' Lm7.50 fix-xahar għall-elettriku, inkluża l-kera tal-*meter*. Dawn il-familji ser jibqgħu iħallsu l-kont tad-dawl mingħajr il-*fuel surcharge*. Ebda miżura fil-kontijiet ta' l-elettriku m'hi se tolqot il-familji bi bżonnijiet soċjali speċjali.

M'aħniex ser immissu r-rati ta' l-elettriku u ta' l-ilma. Minflok, se tiddaħħal *surcharge* għaż-żejt li ser tkun tidher apparti fil-kont tal-konsumaturi. Għalhekk se niġbru biss Lm7.7 miljuni mingħand il-konsumaturi permezz ta' *fuel surcharge* ta' 17% fuq il-kont ta' l-elettriku u ta' l-ilma tal-konsumaturi kollha. Il-*fuel surcharge* ser tkun biss fuq il-konsum attwali, jiġifieri mhux se tkun applikata fuq il-ħlas tal-*meter*.

Qed ngħid ukoll illi d-differenza fil-kont ta' ebda fabbrika u ta' ebda lukanda m'għandha tkun ta' aktar minn Lm5,000 fis-sena. B'hekk ser inkunu qeghdin niżguraw li l-kompetitivita' ta' l-industrija tagħna ma titnaqqarx.

Tajjeb illi ngħid ukoll illi propju l-bieraħ ġejt infurmat mill-*Malta Hotels and Restaurants Association* li jista jkun hemm metodu differenti kif jinħadmu iż-żidiet li jkun aħjar għalihom waqt li jiżgura l-istess dħul għal Enemalta. Kif wegħedt qabel, jien nibqa'miftuħ għal kull proposta u, għalhekk, minn dan is-settur ngħid min issa li lesti nikkunsidraw dak li jiġi regolarment propost.

Il-Gvern impenjat li, l-*fuel surcharge* tiġi riveduta kull sitt xhur skond kif ikunu l-prezzijiet internazzjonali taż-żejt.

Dawn il-miżuri jibdew jgħoddu mil-1 tà Jannar tas-sena d-dieħla.

Kuntrarju għal dak li ġara fl-1997 il-gvern immexxi minni eżamina l-impatt tal-miżura li qed nieħdu fuq kull tip ta' kont.

Se nibda biex nispjega l-impatt li qed nanticipaw fuq id-djar privati.

Kull dar ser ikollha żieda medja ta' 5ċ3 kuljum, jew 15%, fuq dak li qed tħallas illum, u li kienet tħallas fl-1998, għall-eletriku li tikkonsma. Mija u erbgħin elf dar Maltija – jiġifieri kważi kulħadd – ser jkollhom żieda ta' anqas minn Lm25 għas-sena kollha. Dan, minbarra l-11,000 każ soċjali li m'hu se jkollhom żieda ta' xejn.

Anqas ma konsumatur iħallas, anqas hija r-rata tas-*surcharge* bħala persentaġġ fuq il-kont kollu kif qed nispjega hawn :

- min illum iħallas kont sħiħ ta' Lm4.31 fix-xahar, il-kont ser jiżdiedlu b'39ċ fix-xahar(żieda ta' 9%)
- min illum iħallas kont sħiħ ta' Lm7.78 fix-xahar, il-kont ser jiżdiedlu bi 98ċ fix-xahar (żieda ta' 12.6%)
- min illum iħallas kont sħiħ ta' Lm10.09 fix-xahar, il-kont ser jiżdiedlu b'Lm1.37 fix-xahar(żieda ta' 13.6%)
- min illum iħallas kont sħiħ ta' Lm13.56, il-kont ser jiżdiedlu b'Lm1.96 fix-xahar(żieda ta' 14.5%)
- min illum iħallas kont sħiħ ta' Lm25.11 fix-xahar, il-kont ser jiżdiedlu bi Lm3.92 fix-xahar(żieda ta' 15.6%)

Fis-settur industrijali ser ikunu 168 fabbrika biss li ser jaraw l-ispejjeż tagħhom jiżdiedu b'aktar minn Lm1,700 fis-sena.

Irrid ngħid li l-*Enemalta* ser idaħħal programm ta' kontroll ġdid li ser ibiddel is-sistema preżenti ta' kif jiġi trattat is-serq ta' l-elettriku. Min ser jinqabad jisraq ser jeħel multi qawwija ħafna u mhux ser jingħata lura s-servizz qabel ma jkun ħallas l-ammonti kollha li l-

Korporazzjoni tkun dovuta. M'aħniex ser nittoleraw l-iċken abbuż minn fuq dahar l-*Enemalta,* li jispiċċa jintrefa' mill-biċċa l-kbira tal-konsumaturi li huma onesti u jħallsu għall-elettriku u l-ilma li jużaw.

Ser nieħdu wkoll miżuri biex inħajjru aktar Maltin biex fi djarhom u fuq ix-xogħol jużaw l-enerġija aktar bil-għaqal. M'hemm ebda dubju li min jikkonsuma l-elettriku bi ftit attenzjoni jista' jiffranka ħafna flus u hu d-dmir tagħna ninformaw aħjar x'miżuri sempliċi wieħed jista' jagħmel biex jaħli ftit anqas u jħallas bil-bosta anqas.

Il-Prezz tal-Gass

L-*Enemalta* qiegħda ġġorr u se tkompli ġġorr id-differenza fil-prezz taċ-ċilindri tal-gass.

Ċilindru ta' 12-il kilò, li hu d-daqs użat l-aktar spiss fid-djar, illum il-konsumatur qed iħallas għalih Lm2.32. Iżda llum lill-*Enemalta* jiswielha tant li l-prezz finali taċ-ċilindru suppost ikun Lm3.75. Minn fuq kull ċilindru tal-gass, l-Enemalta qed titlef Lm1.43.

Fl-aħħar tmien snin, l-operat tal-gass fl-*Enemalta* akkumula telf ta' aktar minn Lm6 miljun u din is-sena mistenni li dan l-operat jirreġistra telf ta' Lm2.5 miljuni.

Minkejja dan, m'aħniex din is-sena se nżidu l-prezz tal-gass u t-telf f'din id-direzzjoni se jiġi assorbit mill-gvern.

Tabakk u Sigaretti

Wara li l-gvern kien minn ta' l-ewwel li ħass il-ħtieġa li jilleġisla kontra t-tipjip tat-tabakk fil-pubbliku b'mod miftuħ u diskriminanti ma' dawk li ma jpejpux u li t-tipjip jagħmillhom ħsara għal saħħithom, jidher ċar li issa sab il-maġġoranza tal-poplu li temmen li dawn il-

miżuri kienu mhux biss meħtieġa iżda wkoll ekwi u ġusti ma' kulħadd.

L-imposta ta' taxxi hija miżura oħra ta' deterrent biex wieħed inaqqas it-tipjip jekk ma joqgħodx għal kollox 'il bogħod minnhom.

Din is-sena wkoll il-gvern ikkunsidra l-ħtieġa ta' ċaqliq aktar 'il fuq fid-dazju tas-sisa fuq il-prodotti tat-tabakk fosthom is-sigaretti. B'hekk, b'effett immedjat, ser isir aġġustament fir-rati tad-dazju tas-sisa fuq il-pakketti tas-sigaretti bl-iskop li l-prezz jogħla b'ħames ċenteżmi. Rati oħra tat-tabakk jiġu relattivament aġġustati l-istess. Filwaqt li l-gvern se jkompli jeduka bla heda l-persuni ta' kull età kontra t-tipjip, se jsaħħaħ il-ġlieda kontinwa kontra l-kuntrabandu ta' dawn il-prodotti.

Dazju tas-Sisa fuq Mobile Telephony

F'isfondi li nnaqqsu l-perċentwal ta' taxxi diretti, meta pparagunat mad-dħul totali fil-kaxxa ta' Malta, u li, jekk ikun hemm żieda fit-taxxi, din tkun indirizzata lejn taxxi indiretti, ser nintroduċu, b'effett immedjat sisa ta' tlieta fil-mija fuq l-ispejjeż kollha, inkluż il-kiri relatati mas-servizz ta' *mobile telephony*. Bħal kull każ ieħor fejn jidħol id-dazzju tas-sisa, id-Dipartiment tad-Dwana jiġbor is-sisa dovuta mill-kumpaniji li jipprovdu dan is-servizz.

Żieda fil-*Passenger Departure Tax* fuq Vjaġġi Mibdija f'Malta

Illum, vjaġġi għal barra minn Malta huma suġġetti għal *passenger departure tax* ta' Lm10 u *passenger service charge* ta' Lm6 li t-tnejn ikunu nklużi fil-biljett. Filwaqt li l-*passenger departure tax* fuq vjaġġi bil-baħar ma' tgħaddix għand il-gvern iżda tinżamm mill-Awtorita` Marittima Maltija, l-*passenger service charge* ukoll ma tgħaddix għand il-gvern u tinżamm mill-*Malta International Airport*. Dawn iż-żewġ miżati jmorru

biex bihom jitħallas is-servizz mogħti lill-passiġġieri minn dawn iż-żewġ aġenziji tal-gvern.

Il-*passenger departure tax* ta' Lm10, iżda, tinġabar mill-linji tal-ajru fuq passiġġieri li jibdew il-vjaġġi tagħhom minn Malta u dawn jgħadduha lill-gvern.

Din il-*passenger departure tax*, iżda, ma tapplikax fuq:

- passiġgieri li jsiefru biss għal ġurnata u jirritornaw lura fl-istess jum;
- passiġgieri li jkunu waslu minn barra u qed jirritornaw lura; u
- passiġgieri li jaslu minn barra fuq vapur jew jerġgħu jħallu Malta fl-istess jum fuq l-istess vapur.

Mill-1 ta' Awissu li ġej din il-*passenger departure tax* se titla' għal Lm20 għal kull vjaġġ li jibda minn Malta. Iżda, din iż-żieda mhux se tapplika għal vjaġġi li jsiru bil-baħar.

Il-kundizzjonijiet preżenti marbuta mal-ħlas ta' din il-*passenger departure tax* jibqgħu l-istess.

Ħlas ta' Taxxa fuq Dokumenti

Taħt l-Att dwar it-Taxxa fuq Dokumenti jsir ħlas ta' Lm5 f'boll fuq kull polza ta' sigurtà li ma tkunx polza fuq kura tas-saħħa jew ta' sigurta fuq il-ħajja.

Sabiex titneħħa anomalija fejn il-ħlas minimu ta' boll dovut, fl-1 ta' Jannar 2002 ir-rata imsemmija kienet tinżel għal 50% tà l-istess *premium* f'każ fejn dan ikun anqas minn Lm5.

Dan jidher li ma solviex din l-anomalija għal kollox. Għaldaqstant, b'effett mill-1 ta' Jannar li ġej din it-taxxxa minima ser titneħħa, meta

l-*premium* tkun anqas minn Lm5 il-ħlas tal-boll ikun biss ta' 10% tal-*premium*.

Propjetà Akkwistata b'Wirt

Fid-Diskors tal-*Budget* tas-sena l-oħra ħabbarna li bejgħ ta' propjetà mmobbli akkwistata b'wirt kienet se tkun intaxxata bħal kull propjetà oħra, ħlief għal propjetà li kienet intirtet qabel il-25 ta' Novembru 1992 li, f'dan il-każ, kellha tkun ntaxxata b'rata finali ta' 7% fuq ir-rikavat.

Bejn l-1994 u l-2003, bejgħ ta' propjetà mmobli li tkun ġejja mil-wirt ma kinitx suġġetta għat-taxxa fuq il-qligħ kapitali. Għal dawk il-persuni kollha li sal-25 ta' Novembru 2003 kellhom konvenju marbut mal-bejgħ ta' propjetà li ntirtet ingħataw benefiċċju fiskali li jkunu ntaxxati bir-rata finali ta' 5% tar-rikavat minflok ma jeħlu t-taxxa normali. Irriżulta li kien hemm każi fejn min ma kienx għadu daħal f'konvenju ta' bejgħ tal-propjetà li wiret kien se jkun żvantaġġat. Għalhekk, dawk kollha li wirtu xi propjetà bejn Novembru 1992 u Novembru 2003 u li sal-25 ta' Novembru 2003 ma kinux għadhom għamlu l-kuntratt ta' bejgħ, se jingħataw l-opportunità li jaġġustaw il-valur denunzjat biex jikkumpensa għaż-żieda fil-valur tal-propjetà u ż-żmien li tali propjetà kienet eżenti mill-ħlas tat-taxxa. B'hekk, dawk li wirtu qabel Novembru 2003 se nġibuhom fl-istess pożizzjoni ta' dawk li wirtu wara li ġiet introdotta din il-miżura.

Kull min jikkwalifika li jaġġusta l-valur denunzjat ikun irid jagħmel dan sa l-aħħar ta' Ġunju tas-sena d-dieħla u jħallas it-taxxa għall-finijiet tal-Att dwar it-Taxxa fuq Dokumenti u Transferimenti fuq id-differenza bejn il-valur oriġinali u dak aġġustat mingħajr ma jkun suġġett għal penalitajiet u imgħaxijiet. Il-valur kif aġġustat ikun ikkunsidrat bħala l-valur ta' l-akkwist meta tinbiegħ il-propjetà. Dettalji dwar kif se jsir dan l-aġġustament jitħabbru aktar tard.

Transferiment jew Bdil ta' Propjetà Mmobbli u Ishma bejn Kumpaniji ta' l-Istess Grupp

Is-sena l-oħra konna ħabbarna diversi miżuri li jolqtu xi transazzjonijiet bejn kumpaniji tà l-istess grupp. Bħala parti minn dawn il-miżuri, din is-sena kienet emendata l-liġi dwar it-Taxxa fuq id-Dħul. Dawn l-emendi jridu jkunu kkomplimentati b'regolamenti biex jirregolaw dawn it-transazzjonijiet.

Matul din is-sena, d-Dipartiment tat-Taxxi Interni għamel diversi laqgħat dwar dawn ir-regoli u fassal abozz ta' regolamenti li se jkunu ppublikati f'avviż legali fil-ġranet li ġejjin. Ir-regolamenti se jistabbilixxu l-mod kif għandhom ikunu vvalutati l-ishma meta jsir trasferiment ta' ishma b'interess ta' kontroll u xi spejjeż jistgħu jitnaqqsu għal dan l-iskop. Bdil ta' ishma li ma jirriżultax fi bdil ta' l-azzjonisti aħħarija (*ultimate individual beneficial shareholder*) jew fil-proporzjon ta' l-ishma miżmuma se jibqgħu eżenti.

Nindirizzaw il-Faqar u l-Esklużjoni Soċjali

Meta wieħed iħares lejn il-proporzjon tan-nefqa tal-gvern fil-qasam soċjali u jqabbilha man-nefqa kollha rikurrenti tal-gvern joħroġ bl-aktar ċar l-impenn tal-gvern f'dan il-qasam. Is-sena li għaddiet din in-nefqa laħqet is-somma ta' Lm330.4 miljun li kien ifisser 43% ta' l-ispiża rikurrenti kollha tal-gvern. Din is-sena, l-ispiża soċjali se tiżdied bi 3% għas-somma ta' Lm340.6 miljun li tfisser 46% tal-ispiża kollha tal-gvern.

Il-Pjan Nazzjonali ta' Azzjoni kontra l-Faqar u l-Esklużjoni Soċjali li nieda l-gvern aktar kmieni din is-sena jipprovdi stampa ta' dak li hu meħtieġ u tal-oġġettivi li għandna nimmiraw għalihom.

Dan il-pjan hu wieħed kompensiv u ambizzjuż. Hemm bżonn nindirizzaw bi sforz akbar il-pjaga tal-vjolenza domestika u, fejn agħar minn hekk, dik tal-vjolenza u abbuż fuq it-tfal.

Il-Pjan Nazzjonali ta' Azzjoni kontra l-Faqar u l-Esklużjoni Soċjali jiffoka fuq ħafna oqsma li għandhom bżonn bosta attenzjoni b'enerġija kbira sabiex is-soċjeta` tagħna timxi 'l quddiem b'koeżjoni sħiħa.

Iżda, tajjeb ukoll insemmu mhux biss li s-soċjeta` kullimkien tinsab iffaċċjata bi problemi bħal dawn iżda wkoll li l-ħidma tal-gvernijiet u ta' dawk kollha li jaħdmu f'dawn l-oqsma hi waħda kontinwa u li ma tieqaf qatt.

Il-ġlieda kontra l-faqar kemm jekk dan hu wieħed reali kemm jekk jeżisti riskju għalih, kif ukoll dik kontra l-esklużjoni soċjali hi waħda perennjali.

Hawn se nsemmi żewġ miżuri soċjali li l-gvern se jieħu s-sena li ġejja.

Żieda fiċ-Childrens' Allowance

Taħt s-sistema taċ-*Childrens' Allowance*, familja b'wild wieħed tingħata 6% tad-differenza bejn Lm10,270 u d-dħul tal-familja, familja b'żewġt itfal tingħata 9% ta' din id-differenza, dik bi tlett itfal tieħu 12%, u familja b'erbat itfal u iżjed tibbenifika minn somma addizzjonali ta' 2% għar-raba' wild 'il fuq.

Il-Gvern iħoss li huwa propizju li, filwaqt li jikkoreġi anomalija fir-rati (minn 3% żieda għat-tieni u t-tielet wild, għal 2% żieda, fil-każ ta' familji b'erbat itfal u iżjed għar-raba' wild 'l fuq), juża din il-miżura biex iwieżen ftit aktar lill-familji b'erbat itfal u aktar. Għalhekk, mis-sena d-dieħla, ser inżidu b'punt perċentwali, jiġifieri, minn 14% għal 15% għal familja b'erbat itfal u 3% oħra għal kull wild sussegwenti.

Minn din il-miżura, nistmaw li jibbenifikaw madwar 1,000 familja.

Għajnuna lill-Ġenituri b'Ulied bi Bżonnijiet Speċjali

Il-gvern irid ikompli bil-politika tiegħu li jkollna soċjetà nklussiva għal kullħadd. Biex dan il-prinċipju jissaħħaħ tajjeb wieħed jibda jinkulkaħ miċ-ċokon – possibilment mill-iskejjel tagħna. It-tagħlim ta' tfal bi bżonnijiet speċjali fl-iskejjel tal-istat, naturalment, jingħata b'xejn. Dak fi skejjel tal-knisja t-tfal ukoll jingħatalhom b'xejn iżda l-gvern qed jikkumpensa għal dan fis-sussidju li jgħaddi lil istess skejjel tal-knisja. L-ewwel Lm200 fi ħlas ta' miżati ta' tfal bi bżonnijiet speċjali li jattendu fi skejjel privati huma mnaqqsa mid-dħul tal-ġenituri għall-fini tat-taxxa.

Il-gvern se jkompli jgħin biex dawn it-tfal ngħatuhom dak kollu li nistgħu. Għaldaqstant, il-gvern qed jilqa' t-talba tal-Kummisjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità biex dawk il-ġenituri li għandhom, jew li se jibgħatu, l-uliedhom bi bżonnijiet speċjali fi skejjel privati, u li jħallsulhom għas-servizzi ta' *facilitator*, kemm-il darba l-ħtieġa ta' facilitator tkun ċertifikata mill-*iStatementing Moderating Panel* u kemm-il darba l-impjieg ta' *facilitator* ikun skond kif rikkmandat mill-*Board* għal dan il-għan mwaqqaf mill-Ministeru ta' l-Edukazzjoni, jingħataw għajnuna fiskali permezz ta' eżenzjoni mid-dħul taxxabli tagħhom tà l-ewwel Lm4,000 mill-ispiża marbuta mas-servizz ta' dan il-*facilitator.*

Illum nafu li hawn 26 *facilitators full-time* u 10 *facilitators* oħra *part-time* impjegati f'6 skejjel privati li għalihom qed iħallsu l-ġenituri tat-tfal li qed jingħataw din l-għajnuna. Napprezzaw li dan hu piż mhux żgħir għal dawn il-ġenituri, u għalhekk, il-gvern ħass li għandu jgħin.

Rifużżjoni fuq Spejjeż għal Prodotti Mixtrija minn Persuni b'Diżabilità

Minn Mejju li għadda, ċerti prodotti ġew soġġetti għal VAT jew żdiedet il-VAT fuqhom minn 5 fil-mija għal 18 fil-mija.

Kif konna wegħdna, ġiet maħduma skema li, permezz tagħha, l-gvern jirrifondi l-VAT lil dawk li jkunu ħallsuha fuq dawn l-oġġetti kemm il-darba dawn ikunu intenzjonati għal użu eżklussiv tagħhom.

It-talba għal ħlas lura tiġi milqugħa fl-Uffiċċju tal-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità. Naturalment, filwaqt li min japplika jrid ikun eliġibli, jkun hemm bżonn ukoll li ma' l-applikazzjoni tiġi mehmuża l-irċevuta oriġinali.

Għajnuna lill-Koppja b'Diżabilità li Trid Tiżżewweġ

Illum, meta żewġ persuni b'diżabilità li jkunu jieħdu l-pensjoni tad-disabilità jkunu jixtiequ jiżżewġu flimkien wieħed minnhom jitlef id-dritt għal din il-pensjoni.

Il-gvern iħoss li provvedimenti bħal dawn fl-Att tas-Sigurtà Soċjali mhux biss m'humiex t'għajnuna iżda jistgħu jitqiesu diskriminatorji – f'dan il-każ kontra din il-persuna li f'din iċ-ċirkostanza titlef il-pensjoni li għaliha hi altrimenti eleġibbli.

Għalhekk, il-gvern ma jsib l-ebda diffikulta li jkompli jħallas il-pensjoni ta' disabilità liż-żewġ persuni li jidħlu fi żwieġ bejniethom. B'hekk, ukoll ma jkunx qed ixekkel, anzi jkun qed isaħħaħ il-qagħda finanzjarja ta' din il-koppja fiż-żwieġ.

GĦELUQ

It-tiġdid ta' pajjiżna li ddiskrivejt mhux biss irid isir flimkien imma jrid jinkludi lil kulħadd. Din il-ħidma kollha tagħmel sens biss jekk il-valur tas-solidarjetà jibqa' dak il-valur li jagħqqad u jigwida l-prijoritajiet ta' l-ekonomija, l-edukazzjoni u l-ambjent u l-ħidma kollha marbuta ma' dawn il-prijoritajiet.

Is-settur tas-saħħa, s-servizzi soċjali personalizzati, il-benefiċċji soċjali, u l-pensjonijiet jibqgħu l-qafas li fuqu pajjiżna irid jiġġedded.

Il-gvern qed jagħti tmexxija lill-pajjiżna: tmexxija li tipprovdi opportunitajiet akbar, li titlob minn kull wieħed u waħda minna responsabilità biex noħolqu soċjetà aktar b'saħħitha fil-kobor ta' din il-gżira ċkejkna tagħna.

Mingħajr ma niġġeddu ma jirnexxilniex insostnu dan il-qafas ta' solidarjetà li bnejna flimkien u li rridu nsostnu flimkien.